

V LJUBLJANI, MARCA 1937 / ŠTEVILKA 1 / LETNIK IV

LJUBLJANA V SLOVENSKI POVESTI IN DRAMI

VERA NOVAK-DOSTALOVA

I.

Poleg pisateljev, imenovanih v Kroniki 1935, so postavili dejanje svojih povesti v Ljubljano še nekateri drugi pisatelji.

Janez Mencinger je pričel prvo poglavje svoje povesti »Vetrogončič« (1860) v Ljubljani. Navezal ga je na slovensko predstavo v gledališču, poudarjajoč pomen tega dogodka za slovensko kulturno življenje. Sicer pa ni dolgo vodil svojih junakov po Ljubljani, samo pri Slonu se sestaneta Medija in Vetrogončič; ostalo dejanje se vrši na kmetih.

V svojem filozofskem romanu »Abaddon« (1893) je Mencinger tudi pritegnil prestolnico Slovenije. Ko plavata junak Samorad Veselin in Plahtalič v bodočnosti nad slovensko zemljo, dospeta tudi nad kraj nekdanje Ljubljane, ki je pa ni več. Plahtalič pravi: »Ljubljana ni več rabila za mesto in je razpadla«. Na mestu nekdanjega barja je umetno jezero, ki ga zapirajo umetni jezovi in zavornice tam, kjer je bila Ljubljana nekdanjega najlepša. Samorad Veselin govori: »Ko sem prvič videl Ljubljano, kako mi je ugajala nje lepa in slikovita, mnogovrstna okolica! Videl sem veliko mest,

vendar Ljubljane ne pozabim nikjer in nikdar!« Toda Ljubljane ni več, na hribu so le razvaline. Samorad obuja spomine: »Ko sem gledal ta grad, sem mu želel, da se nekoč razvedri in razširi, da se na prostornem temenu sijajno dvignejo kraljevske palače, vredne prekrasne dežele okoli in okoli in da bi se tam po zlatih dvoranih šetal vzbujeni kralj Matjaž, ko premaga vse sovražnike pri sedmerovrščni smreki tam na Sorškem polju...« Toda pridrveli so barbari, iztrebili Slovence, napravili jezove in izboljšujejo zemljo. — Poleg Tavčarjeve 4000 je to drugi primer Ljubljane v utopiji.

V »Moji hoji na Triglav« (1897) je Mencinger v Mlekojedovi zgodbi omenil tudi Ljubljano v klasičnem opisu poti iz Bohinja v šole. Prikazal nam je sprejem kmečkih dečkov v staro ljubljansko gimnazijo, kjer jih vpisuje Valentin Vodnik.

Valentin Zarnik je svojo novelo »Ura bije, človeka pa ni« (1862) sicer lokaliziral na ljubljanskem barju, toda pričenja jo z opisom vožnje iz Ljubljane in s pripovedovanjem o njej.

Franjo Maselj - Podlimbarski je poleg svoje »Potesne povesti« postavil v Ljubljano tudi dejanje povesti »Gorski potoki« (1895). Zajel je njeno ogrodje iz svojega bednega življenja v Ljubljani. Dejanje se vrši zlasti v nekdanji Kravji dolini in v šentpetrskem okraju. Tu se razvije življenje malomeščanskih in beraških tipov. Izmed ostalih delov mesta omenja še Grad in Sv. Krištofa. Izrazite oznake mesta pa nima.

Našim cenjenim naročnikom!

Z današnjo 1. številko »Kronike slovenskih mest« začnemo IV. letnik naše revije. Uredništvo in založnica sta se potrudila s čim boljše vsebino in čim lepšo opremo. Zato lahko dokazljivo trdimo, da je »Kronika slovenskih mest« najcenejša revija v naši državi.

Kakor vsaka revija, pa je tudi »Kronika« odvisna od svojih naročnikov. Uredništvo in založnica sta storila vse, zdaj naj tudi naročnik kaj stori. Saj stori to zase, zakaj, čim več bo točno plačujočih naročnikov, tem lepša, bogatejša bo lahko »Kronika«.

Vsakemu zvezku bo priložena položnica, s katero naj cenjeni naročnik poravnava naročnino. Če ne za vse leto ali za pol leta, pa vsaj za četrt leta.

Odpovedi sredi leta ne moremo sprejeti. »Kronika« se lahko odpove samo vsako leto in to pisмено najkasneje do 1. decembra tek. leta. Usne odpovedi inkasantu niso veljavne.

Na drugi strani današnje številke je vabilo za naročilo platnic. Naj ne bo nikogar med našimi naročniki, ki bi ne imel »Kronike« vezane v originalne platnice. Prispevek za vezavo in platnice se lahko plača v dveh ali treh obrokih. Naročilnica je priložena.

Vse cenjene naročnike prosimo, da pokažejo »Kroniko slovenskih mest« svojim znancem in prijateljem ter jih skušajo pridobiti za naročnike. Hvaležni jim bomo!

Uprava »Kronike slovenskih mest«

POMLAD V MARTULJKU

FOTO CVETO ŠVIGELJ

Planinska matica

izda za svoje naročnike štiri knjige na leto, ki v originalu ali prevodu, romanu ali potopisu obravnavajo naš planinski svet. Doslej so izšle tri knjige prvega letnika, četrta pa izide meseca julija za zaključek prvega letnika. Knjige so tiskane na najboljšem papirju, krasno opremljene in bogato ilustrirane. Iz tekočega letnika imajo tele naslove:

1. Dr. G. Renker: *Pet mož gradi pot*

Roman iz Julijskih Alp

2. Dr. Klement Jug: *Zbrani spisi*

Posebno študijo o dr. Jugu je uvodoma napisal dr. Vlad. Bartol. To je najodličnejša slovenska alpinska knjiga dr. Juga, ki se je ponesrečil v Triglavski severni steni

3. E. Rambert: *Svizec z ovratnico*

Prekrasno delo francoskega pisatelja o svizcu, ki je visoko v planinah skušal dognati skrivnost svojega rodu — zimsko spanje

4. Razni avtorji: *V borbi z goro*

Zbirka gorskih doživljajev mednarodn. alpinistov

Knjige Planinske matice so ponos slehernega prijatelja prirode. Čim večja bo družina Planinske matice, tem zadovoljnejši bodo njeni člani. Zato ne odlašajte z naročilom. Vzemite današnji številki Kronike priloženo naročilnico, s katero lahko naročite tudi platnice za Kroniko ter jo odpošljite z naročilom za Planinsko matico. Cene so naslednje:

za 4 knjige, vezane v celo platno Din 20.— mesečno

za 4 knjige, vezane v polusnje Din 25.— mesečno

Založba »Planinska matica«, Ljubljana

Učiteljska tiskarna

Dejanje *Ivan Lahovega* dvodelnega romana »Brambovci« (1910—11) je postavljeno deloma v Ljubljano ob času francoske zasedbe. Med drugim prikazuje predpustno življenje v Ljubljani, maškerado, dalje prihod brambovcev, gostilniške družbe v razgovoru o vojnih novicah, obrambo mesta pred Francozi in njihov prihod v mesto. Kulturna reminiscenca je Vodnikov nastop na svatbi; njegove verze je na mnogih mestih vpletel v delo. Lahovo slikanje francoske dobe dopolnjuje Govekarjevo v »Svitanju«.

Ivan Tavčar je svojo novelico »*Soror Pia*« postavil v ljubljanski uršulinski samostan. Poleg oznake samostanskega življenja je zapisal pisatelj tudi marsikako značilnost o ljubljanskem meščanstvu.

Ivan Pregelj je v isti samostan postavil dejanje svoje povesti »*Dom gospe matere Serafine*«, kjer je poglobil podobo samostanskega življenja v vseh njegovih podrobnostih.

Dijaško življenje v Ljubljani v osemdesetih letih 19. stoletja je prikazal v vzgojni povesti v pismih *Jože Debevec*. Njegovi »*Vzori in boji*« vsebujejo mnogo podatkov o kulturnem življenju takratne Ljubljane.

Nekako podobno je *Jakob Alešovec* skušal označiti ljubljanske kulturne in družabne razmere v svojih »*Ljubljanskih slikah*«. Njegova dijaška povest »*Kako sem se jaz likal*« je dobra slika položaja slovenskega dijaka v ljubljanski nemški gimnaziji in družbi.

Vsa se dogaja v Ljubljani povest *Petra Bohinjca* »*Najmlajši mojster*« (pod psevdonimom Velimir v Domu in Svetu 1896). Ta povest iz leta 1608. kaže ostanke protestantizma v Ljubljani, družbene razmere v čevljarski zadrugi, življenje v gostilnah in starem mestu (Tranča, Stari trg, Čevljarski most); pisatelj je vpletel mnogo zgodovinskih podrobnosti, da bi podal natančno podobo življenja v preteklosti; na pr. omenja sramotilno klopico, kletko na rotovških stopnicah, kaznovalno pripravo »potapljavko« za peke ob Ljubljani in itd.

Ivan Lah (psevd. J. E. Rubin) je napisal v Domu in Svetu 1904 »Spomine na ljubljansko barje«.

Lea Faturjeva je lokalizirala v Ljubljani svojo novelo »*Črtomir in Bogomila*« (Dom in Svet 1912).

Ivan Zorec omenja Ljubljano v »*Belih menihih*«. V prvi knjigi (Ustanovitev samostana) kaže menihe, ki so se ustavili v Ljubljani na poti v Stično, opisuje tekmo čolnov na Ljubljani (XV. pogl.) in Urha Ljubljanskega.

V tretji knjigi (Samostan ob kmečkih uporih) se XXIX. in XXX. poglavje dogajata v Ljubljani. V prvem slika Boštjanov in Janezov prihod v mesto, prizor na Starem trgu, ko peljejo Juda v kletki, v drugem pa slovesno mašo v stolnici, kjer poje Gallus, nadalje Janezov pretep v krčmi na Starem trgu.

Iz svetovne vojne je zajel *Fran Govekar* novelo »*Film*« (Ljubljanski Zvon 1916).

Franc S. Finžgar je lokaliziral (poleg manjših spisov, n. pr. začetek povesti »*Sama*«) v Ljubljani dijaško povest »*Študent naj bo*«, ki je tudi donesek h kulturni sliki predvojne Ljubljane.

Fran Albrecht je v »*Zadnji pravdi*« prikazal zadnje dneve Frana Levstika v Ljubljani: na domu, v cerkvi, na beganju po Ljubljanskem polju.

Kako so mnogi pisatelji v manjših delih omenjali Ljubljano, kaže n. pr. Matija Malešič (Dom in Svet 1927, 101).

II.

Mnogo manj kot v pripovedništvu in pesništvu so lokalizirali slovenski dramatik svoj dela v Ljubljani.

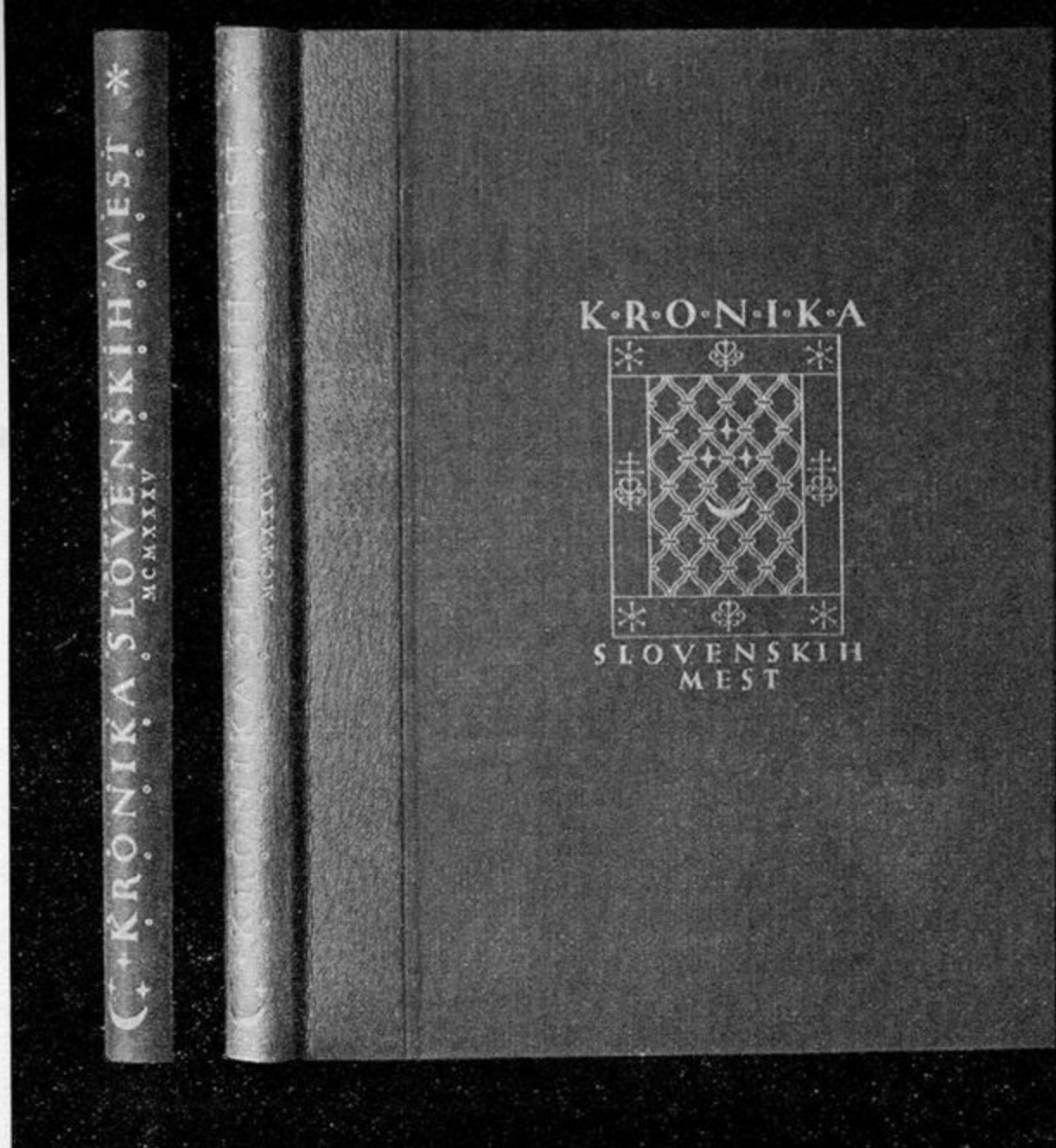
V čitalniški dobi je petindvajsetletni filozof *Josip Ogrinec* napisal prvo pomembnejšo slovensko veselo-

igro »V Ljubljano jo dajmo« (1869). Prvo in tretje dejanje se vršita v manjšem kranjskem mestu, drugo pa v Ljubljani sami. Gašper Srebrin, vinski trgovec, se odloči na ženino prigovarjanje, da bo dal hčer Marico v Ljubljano, kjer se bo učila kuhanja. Mati na tihem upa, da bo hči dobila v Ljubljani imenitnega ženina, kakor ga je dobila Kocijanova. Oče je mnenja, da je za ženske samo šivanka, kuharnica in gospodinjstvo, ne pa knjiga. Ker je Marici pisala sestra, ki je omožena v Ljubljani, naj vsa družina vstopi v čitalnico, preprosi očeta, da to stori. Oče se huduje, hči pa slavi pomen čitalnice: »Kdor v Ljubljani dandanes ni pri čitalnici, ni nič...« Šegavi hlapec poje pesmi o Ljubljani, Marici opisuje »fletne študente« in »sokolovce«; »Fantje iz Ljubljane, — ki imajo hlače preklane, — iz popirja klobuk; — pa veter potegne, — pa podje: smuk, smuk.« — V Ljubljani se Marica seznani z dr. Mirkom Snojem in vzljubita se. Drugo dejanje kaže Maričino ljubezensko razpoloženje, očetov in materin prihod v Ljubljano, ker sta izvedela za hčerino ljubezen. Oče jo pregovarja, naj se poroči z bogatim ljubljanskim meščanom Vrednjakom, hčerko pa vzame s seboj domov. Ko pričakuje oče snubca Vrednjaka, pa pride snubit doktor. Oče v zmoti pritrdi in spozna ženina šele pri sestavljanju pisma. Toda radi sramote se boji upirati poroki.

Priložnostnega značaja je nastanek »vesele igre v enem dejanji«, ki sta jo spisala Janko Kersnik in Josip Jurčič z naslovom »Berite Novice«. Igro so igrali 18. novembra 1878. ob proslavi sedemdesetletnice dr. Janeza Bleiweisa. Pisatelja sta dejanje lokalizirala v letu 1864. v Ljubljani. V predgovoru knjižne izdaje (1879) pravita, da je igra »iz zdanjega socialno-narodnega življenja zajeta«. To je slika čitalniške dobe v Ljubljani, kjer mladi koncipient dr. Dragič slovenski uraduje, govori o Prešernu, Bleiweisovih Novicah in o čitalnici ter pride v spor z uradnim nemčurjem Kratkim. Odredba o slovenskem uradovanju prinese preobrat, ki prisili nemčurje, da se uče slovenščine in vstopijo v čitalnico. Delce je proslava Bleiweisovih časnikarskih zaslug, pa tudi izraz slovenskih narodnostnih bojov v šestdesetih letih ter prispevek h kulturni zgodovini Ljubljane.

Za stoletnico vprizoritve Linhartove Županove Micke je napisal dr. Jože Vošnjak dvodelno igro »Pred sto leti« (1889); za tisk je priredil delo skupno z Linhartovo igro Anonimus — Fran Govekar, 1905. Deli se na predigro, ki se vrši 28. decembra 1789 v Zoisovi palači v Ljubljani pred premiero Županove Micke, in v poigro, ki se vrši istega dne v Zoisovi hiši po premieri. Vošnjak je prikazal družbo preporoditeljev: Zoisa, Vodnika, Linharta in Makovca, ki razpravljajo o slovenski poeziji in dramatiki, podan pa je tudi majhen ljubezenski zapletljaj med Zoisovim nečakom in nečakinjo. V poigri sta Zoisi in Vodnik vsa navdušena radi uspeha prve slovenske drame ter proslavljata bodočnost slovenske kulture. Ob koncu pa Zoisi »uprizori« zaroko svojih nečakinj.

Vošnjak je po vsej priliki v Ljubljani lokaliziral prvo, četrto in peto dejanje svoje drame »Doktor Dragan«, ki prikazuje usodo dr. Lovra Tomana v letih 1867—1869. K četrtemu dejanju je Vošnjak napisal lokalizacijo: »Mestni trg. Zadaž mestna hiša z arkadami in stopnicami pred njo s stolpom. Od obeh

Izvirne platnice za »Kroniko slovenskih mest«

Najbrž ste
pozabili:

Za Kroniko — izvirne platnice

Malo je dandanes bralcev, ki bi ne bili obenem tudi ljubitelji lepe knjige. Še manj pa naj bi bilo tistih, ki bi si za Kroniko ne preskrbeli lepih, originalnih platnic!

Platnice za Kroniko so poceni!

Cena za platno stane Din 30.—. Polusnje pa stane Din 40.—. To so cene za platnice, ako Vam jih pošljemo, da sami daste vezati Kroniko. — Če pa pošljete Kroniko nam, da jo pri nas tudi vežemo, tedaj doplačate za vezavo še Din 15.—

Vzemite torej naročilno karto, ki je priložena današnji številki

ter takoj naročite izvirne platnice za Kroniko. Saj je ta naša revija trajne vrednosti in po svoji opremljenosti in vsebini zasluži, da ji kupite primerno in trpežno obleko

Benko Josip

tovarna mesnih izdelkov

L. jugoslovanska proizvodnja baconov-eksporčne živine, teleč, svinj in mesa v Murški Soboti – podjetje proizvaja vse vrste mesnih izdelkov in je glede obsega in konstrukcije eno najznamenitejših svoje stroke. – Priporoča šunke à la Praha in razne specialne mesne rolade. Cene so zmerne in konkurenčne. Poseduje še prodajalni v Mariboru in Gornji Radgoni

strani drže ulice na trg.« To nedvomno kaže na Ljubljano, kjer hči profesorja Braniča, ki je v Draganu zbudil pesniško zavest, gori za pesnika njej posvečenega sonetnega venca. Dragan dobi kot narodni poslanec koncesijo za gradnjo železnice, jo proda, zamami ga tudi poljska aristokratinja, toda po velikih uspehih se narod odvrne od njega in Dragan umre v Braničevem stanovanju.

Že v naslovu je lokaliziran »Ljubljanski dirindaj«, ki ga je spisal dr. L. Lenard (Gorica 1913). Te »dramatične slike iz glavnega in stolnega mesta Slovenije« so zmes nesmislov, ki ponazarjajo domislico: »Ljubljana naša bela, ti si pobeljen grob, na zunaj prav vesela, pa polna si gnilob!« Delo je seveda brez vsake literarne vrednosti.

Dr. Alojz Kraigher je postavil dejanje drugega dela svoje »Umetnikove trilogije«, posvečeno spominu Ivana Cankarja, na Rožniku. Ta del, imenovan »Umetnik v domovini«, se dogaja v letu 1918. Prikazuje Janeza Umetnika v družbi Helene in licejk ter rešuje problem Cankarja človeka.

Dejanje »Lepe Vide« Ivana Cankarja se vrši v ljubljanski cukrarni, domu slovenske Moderne. To je pesem hrepenenja tiste literarne generacije, ki je v Ljubljani utirala novo pot našega pesništva.

V Ljubljani se v glavnem dogaja »dramska pesnitev v petih slikah« Ivana Robida »Rože ob poti«. To je libreto s snovjo iz leta 1450., ki prikazuje Lucijo, ljubljansko meščansko dekle, zapeljano po modruškem grofu. V samomorilnem namenu skoči z otrokom v Ljubljano, a jo rešijo in obsodijo, toda pred usmrčitvijo je bila na romantičen način rešena in sprejeta v samostan. Tretja slika se dogaja na Starem trgu, četrta v ječi v Tranči, peta na Friškovcu.

Poleg Cankarjeve Vide je najbolj resno dramatsko delo, lokalizirano v Ljubljani, Ivana Preglja igra v petih dejanjih »Salve virgo Catharina ali Ljubljanski študentje«. Dejanje je postavljeno v leti 1682. in 1683. To delo snovno najbolj polno podaja ljubljansko zgodovinsko okolje, zlasti življenje jezuitskih študentov, njih pretepe in serenade — »razposajene ljubljanske krvi in šolarske objestnosti«. Humanistično in zgodovinsko občutje veje iz vsega dela, v revijalni objavi tudi iz uvodnih opomb, tako da je igra bolj nasičena podoba Ljubljane ob koncu 17. stoletja, kakor prava drama. Četrto dejanje se vrši na Dunaju. Snov in okolje te drame slika Pregelj tudi v študentski povesti »Peter Markovič«, kar je zanimiva paralela.

Kratki pregled dramatske produkcije (tiskane), lokalizirane določno v Ljubljani, kaže snovno proslavo kulturnega preroda, katerega žarišče je bila Ljubljana (Kersnik - Jurčič, Vošnjak), oživlja zgodovinsko in sodobno okolje (Lenard, Robida, Pregelj), usodo kulturnega delavca (Vošnjak, Kraigher) ali pa je pesnitev brez določnejših krajevnih in časovnih oporišč (Cankar).

Lahko je še kako dramatsko delo lokalizirano v Ljubljani, toda brez določne oznake. Zlasti med nenatisnjenimi dramami jih je lahko več. Celotne slike pa to ne spremeni, ker ostane pritegnitev Ljubljane v dramo v manjšini nasproti pripovedništvu in pesništvu.

KREDITNI ZAVOD ZA TRGOVINO IN INDUSTRIJO

LJUBLJANA, PREŠERNOVA ULICA ŠTEV. 50 (v lastnem poslopiju)

Obrestovanje vlog, nakup in prodaja vsakovrstnih vrednostnih papirjev, deviz in valut, borzna naročila, predujmi in krediti vsake vrste, eskompt in inkasomenic ter nakazila v tu- in inozemstvo, safedepoziti itd.

Brzljavni naslov: Kredit Ljubljana

Telefon 3781, 3782, 3783, 3784, 3785

Peterson International Banking Code

NORVEŠKA, SLOVENIJA. PORTRETI

JOŽE GREGORIČ

(K Jakčevi razstavi v Jakopičevem paviljonu)

Na Miklavževo nedeljo 1936 je odprl v Jakopičevem paviljonu razstavo svojih najnovejših del Božidar Jakac. Neposredni povod za to razstavo je dalo njegovo potovanje na Norveško.

Na povabilo znamenitega norveškega komponista Harald Saeveruda, čigar portret visi v naši Narodni galeriji, se je odpeljal 13. julija preko Münchna, Berlina, Malmö, Göteborga v Oslo. Pot je nadaljeval z nenavadno zanimivo alpsko železnico 1222 m visoko v Bergen, nekdanjo prestolico Norveške, kjer je bil gost komponista Saeveruda, ki stanuje v nekaj kilometrov oddaljenem Fjoesangerju. S komponistom sta naredila več izletov z avtomobilom po Hardanger fjordu. S teh izletov je prinesel slikar mnogo pastelov in risb. (Katalog št. 31—35.) Obiskal je Kvamskogen in Norheimsund. (Katalog št. 59 do 71.) Tretjega avgusta se je odpeljal z ladjo Irma proti severu. Šest dni ga je vodila pot ob norveški obali v nevihti in dežju, kar je še podvojilo mogočnost nordijske nature in je bil vtis s te poti močnejši kakor na povratku skozi s soncem obsevano pokrajino. Ustavil se je v Aalesundu, Molde, Trondhjemu, kjer je srečal znance z našega dvora. Od tu dalje se je na svoji poti ustavil v Bordoe in obiskal znamenite Lofotske otoke, mesta Stamsund, Svolvær in Harstad. Skozi nešteto ozkih in širokih fjordov s fantazijo presegajočimi oblikami je prišel v Trömsøe, od tu v Hammerfest, nekdanj najsevernejše mesto na svetu. Nekaj ur se je mudil na Nordkapu. Mimo Nordkyna, najsevernejše točke na kontinentu, je prispel v Vardö, na skrajno vzhodno točko Norveške, izhodišče Nansenove ekspedicije. Obiskal je še Vadsö v Varangerfjordu in došel na končno postajo Kirkenes, ki leži skoraj ob finski meji, nedaleč od Rusije. Kirkenes je rudniško mesto in izhodišče za laponske naselbine v notranjost dežele. Bolezen mu je preprečila nadaljnje potovanje k Laponcem in moral se je vrniti zopet nazaj po isti poti. Pot od Kirkenesa v Bergen je dolga preko 2500 km. Parnik vozi šest dni. V Hammerfestu se je mudil nekaj dni in kljub močnemu prehladu slikal in risal. (Katalog št. 43 in 44.) Hammerfest je po velikosti enak Novemu mestu, je leseno, sivo, ribiško naselje, ki živi od ribolova v Severnem ledenem morju. Po prevratu se pozna v mestu občuten zastoj in trgovski propad. Hammerfest nima nobene vegetacije, edina drevesa sredi mesta tvorijo nekaj gaj, v katerem stoji spomenik komponista Olsena, ki je bil rojen v Hammerfestu. Šel je tudi k predstavi zvočnega kina, kjer so dajali avstrijski legitimistično-propagandističen film iz časov Franca Jožefa. Silno oddaljenost mesta od ostalega sveta je občutil, ko je iz dunajskega pomladnega okolja stopil v hladno, belo severno noč. Z ladjo Princes Ragenhild se je peljal ponovno na Lofote in se izkrcal v Svolværu, kjer je hitel naslikati najbolj značilna severnjaška doživetja tega fantastičnega otočja in koničastih granitnih gora. (Katalog št. 46 do 56.) Z Lofotov se je odpeljal z ladjo »Polnočno sonce«, ki ga v resnici ni videl, zašlo je že 28. julija. Svojevrstne so bele severne noči, ko rože in obrazi bleste v čudni luči in je tema še bolj žalostna in črna.

Norveška je dežela tisočih slapov, brzic, tišinskih kotičkov in demonsko divjih prepadov. Srečaval je ljudi, ki so naredili nanj najboljši vtis karakterja, ki ga je oblikovala resna in tiha severna natura. Ljudje se zavedajo svoje nacije in kulturnih tradicij in ne čutijo prevelike potrebe učiti se tujih jezikov kljub temu, da je Norveška turistična država. Nemščino obvlada malokdo, več angleščino, sem in tja ruščino. Ljudje so trezni, grobosti ne poznajo. Na umetnosti so zelo bogati in želeli bi bilo, da bi njih umetnost natančneje spoznali. To je bil eden glavnih namenov umetnikovega potovanja: izmenjava kul-

IVAN GROHAR

Knjiga

IVAN GROHAR

Tragedija slovenskega umetnika

SPISAL ANTON PODBEVŠEK

Je te dni izšla v počastitev 25 letnice Groharjeve smrti. To je biografsko delo velikega obsega v kvartnem formatu (19,50 × 26 cm) z Jakopičevim uvodom. Knjigo krasi okoli 12 večbarvnih in okoli 36 enobarvnih reprodukcij izbranih Groharjevih del, dalje vse obstoječe Groharjeve fotografije in njegov faksimile, potem deset fotografij doslej neznanih in najvažnejših dokumentov, celotni seznam Groharjevih del, letopis slovenske upodabljače umetnosti in stvarno kazalo. Knjiga obsega okoli 400 strani in je tiskana na najboljšem umetniškem papirju. Opremil jo je arch. ing. Bojan Stupica. Cena v subskripciji Din 250.—, po izidu Din 300.—. Knjigo smo pogrešali dolgo vrsto let. Saj se je že takoj po Groharjevi smrti poudarjalo, da bi bila dolžnost slovenske dežele, da izda monografijo o Groharju (naša dežela je po večini agrarna in vse delo Groharjevo je visoka pesem slovenskemu oratarju), da izve vsa Slovenija, kaj smo z Groharjem izgubili in kako dragocen zaklad za ves slovenski narod je njegova umetniška zapuščina.

Kdor takoj naroči knjigo s priloženo naročilnico, jo dobi še za subskripcijsko ceno Din 250.— ne glede na veljavnost do konca aprila 1937.

Vzemite torej priloženo naročilnico, s katero lahko naročite tudi platnice za »Kroniko« in jo pošljite z naročilom za Groharja na spodnji naslov.

ZALOŽBA IVAN GROHAR
LJUBLJANA — UČITELJSKA TISKARNA

Mestna hranilnica ljubljska

ima že

Din 122,000.000—

novih vlog, ki jih
izplačuje brez
vsake omejitve.

Za vse vloge jamči
mestna občina
ljubljska

turnih vrednot. Norvežanov je komaj enkrat toliko kot nas, vendar imajo prebogato kulturno tradicijo. V gledališču je opazil po hodnikih nešteto portretov igralcev, režiserjev in muzikov — nekaj, kar bi pri nas zastonj iskali. Po kolodvorih vise poleg običajnih turističnih slik in fotografij tudi reprodukcije največjih umetnin norveških umetnikov. Pri nas še nismo prišli do tega, da bi na ta način poudarjali svojo umetnost. Zainteresiral je glasbene kroge za našo glasbo in jih skušal pripraviti do tega, da bi se izmenjavali koncerti. Delo, ki ga je pričel v tej smeri, je moral prekiniti in ga bo nadaljeval pri prihodnjem obisku naslednje leto.

Tako je Božidar Jakac v kratkem opisal svojo pot. Sadeve tega potovanja je zbral slikar v levi dvorani Jakopičevega paviljona: 52 pastelov norveške pokrajine. Fantastične oblike gora — človek bi ne verjel, da eksistirajo — njih vrhovi zaviti v težke, sive oblake, globoki fjordi, siva, trda nordijska narava, kakršna je možna samo na severu. Z gorskih grebenov grme v dolino mogočni slapovi, hite neštete brzice. Na severu gole granitne stene divjih oblik, v dolinah bujno severno mahovje prečudne zelene barve. »Še nikjer nisem srečal tako izrazite zelene barve kot tu na severu, kjer po močvirnih tleh klije mah in severna praprot«, tako je povedal Božidar Jakac. Zelenomodra barva morja, v njem odsevajo obrežne luči v belo severno noč. Vse to nam prikazujejo čudovito nežni in mehki toni Jakčevih pastelov.

V stranski dvorani je razstavil pod steklom celo zbirko risb s poti na sever. V risbi je Jakac mojster. Z neznatnimi sredstvi — le nekaj črt — in že nam poda slikar karakter krajine, mimo katere se vozi. Nepozabne so skice

nazobčanih gora, razjedenih fjordov in mest, mimo katerih se je vozil. Vse pa je le majhen izveček iz bogatega dnevnika, ki ga je prinesel s potovanja.

V desni dvorani je razstavil motive iz Slovenije, predvsem z ljubljene Dolenjske. Popolnoma drug svet. Tu vriskajoča sončna pokrajina, tam mrka sivina mrzlega severa. Jesen je zamikala umetnika. Tople jesenske barve sijajo s podob in zdi se, da jesensko sonce s poslednjimi žarki ogreva obiskovalce v mrzlem zimskem popoldnevu. Čudovita so tudi bežna nastrojenja, hipna doživetja, ki jih je slikar mimogrede ujel na papir: Sončni žarek, Večer nad Krko, etc. (Katalog št. 111, 112.)

V srednji dvorani je razstavljenih 30 portretov. Največjo pozornost vzbuja nedvomno veliki oljni portret Franceta Prešerna, ki ga je tudi naša kritika sprejela z odobravanjem, če izvajamo nekaj napadov po naših revijah in časopisih (»Sodobnost«, »1551«). Mimogrede povedano Jakac ni nikjer napisal oziroma izjavil, da je ustvaril podobo pesnika Prešerna. On je samo na podlagi fotografij Prešernovih ožjih sorodnikov in opisa njegovih poznavalcev in častilcev poizkusil rekonstruirati leta njegove moči 1833. Sicer pa za končno formo odgovarjajo dr. Kidrič, dr. Ramovš in drugi.

Med portreti zavzema prvo mesto oljni portret slikarjeve matere. Živi in prepričevalni so dalje portreti kanonika Sušnika, monsignorja Steske in pokojnega Dragotina Hribarja.

Med risanimi portreti zopet ugaja najbolj portret slikarjeve matere. Dalje naj omenim le portrete Tatjane, univ. profesorjev dr. Prijatelja in dr. Ramovša, pesnika dr. Gradnika, slikarjev Tratnika in Smrekarja. Prisrčen je otroški obrazek Janezka.

Razstava je pomemben dogodek v našem umetniškem življenju.

Ustanovljeno leta 1852

Krovec, stavbni, galanterijski
in okrasni klepar, instalater
vodovodov in centralne kur-
jave, naprave strelovodov,
kopališke in klosetne naprave

TEODOR

KORN

(preje Henrik Korn)

LJUBLJANA, POLJANSKA CESTA 8

ING. ARH. JELENEC & ING. ŠLAJMER

GRADBENO PODJETJE IN TEHNIČNA PISARNA, DRUŽBA Z O. Z.

MARIBOR

TELEFON 22-12

VRAZOVA ULICA (PRI MESTNEM PARKU)

IVAN TOMŠIČ IN »VRTEC«

DR. F. GOSTL

Ker živimo v času jubilejev in spominskih dni — je morda dovoljeno, da se spomnimo 65 letnice, odkar je prišel na dan prvi slovenski mladinski list. Ustanovil in do svoje smrti — dolgih 24 let je ta list urejal in izdajal Ivan Tomšič, po njegovi smrti ga je prevzel prof. Kržič in pozneje I. Volc in še danes je obče priljubljen.

Ivan Tomšič je vzgojil celo generacijo kot učitelj vadnice v Ljubljani; njegovi še živeči učenci se ga spominjajo z največjo ljubeznijo in hvaležnostjo in zato je gotovo primerno, da se ga tudi »Kronika« spominja, saj si je stekel kot vzgojitelj in kot mladinski pisatelj, kot zaveden narodnjak v času najhujšega nemškega terorizma in najtežjih bojov za narodne pravice, največje zasluge.

Rodil se je 1838 v Vinici v Beli Krajini — ki nam je dala tudi našega pesnika Otona Župančiča. — Oče Bernard je bil zaveden slovenski učitelj, — tudi sinova Ivan in Ljudevit sta se posvetila učiteljskemu stanu. Oba sta bila pisatelja in izdajatelja mladinskega časopisa; kakor je Ivan v Ljubljani, tako je Ljudevit v Zagrebu deloval v prosep mladine. V viden dokaz priznanja in hvaležnosti njima je narod posvetil spominsko ploščo na rojstni hiši.

Po dovršenem učiteljsku je služboval Ivan Tomšič v tedaj še zelo ponemčenem Tržiču in od 1868 dalje v nič manj ponemčeni Ljubljani. Saj je tedaj prevladovala nemščina v javnem in v družinskem življenju; skoro izključno je gospodovala v uradih, v šolah in pri sodišču, — da celo v cerkvah so prevladovala propovedi in pobožnosti v nemškem jeziku.

Vadnica v Ljubljani je veljala za najboljšo osnovno šolo, zato so si Ljubljančani prizadevali, da vpišejo svoje sinove v njo. In Tomšič je užival sloves najizbornejšega učitelja med svojimi kolegi. — Šola je bila utrakvistična, a Tomšičev razred faktilno povsem slovenski, tudi nemščino je učil na slovenski podlagi in priučili smo se je vsi izvrstno.

In v tem času, pri teh prilikah je Tomšič ustanovil slovenski mladinski list! Bila je to res drzna, tvegana stvar. Bila je pa tudi velika zasluga za narod. Kaj je bil »Vrtec« — sicer skromen mesečnik — tedanjim

rodoljubom in predvsem tedanji mladini, današnji, v srečnejših razmerah živeči rod ne more dovolj presoditi in ceniti. Istina je, kar je rekel slovenski pisatelj prof. dr. Ivan Pregelj povodom 50 letnice »Vrtca« — da je baš po »Vrtcu« postal Iv. Tomšič eden najzaslužnejših slovenskih vzgojiteljev. — Številni so Tomšičevi spisi v tem listu: povesti, naravoslovne in narodopisne črtice, pesmi itd., deloma izvirni, deloma prevedeni. Znal pa je pridobiti listu tudi obilo sotrudnikov, omenim naj le slovensko pesnico Lujizo Pesjakovo, — največja zasluga pa je, da je za sotrudništvo pridobil Frana Levstika. Poleg dru-

Ako potrebujete

tiskovine, kataloge,
ilustracije, prospekte
in se ne morete odločiti, v
kakšni tehniki naj se izdelajo,
se blagovolite obrniti na

Jugoslovansko tiskarno

V LJUBLJANI

Brzojavni naslov:
JUGOTISKARNA LJUBLJANA

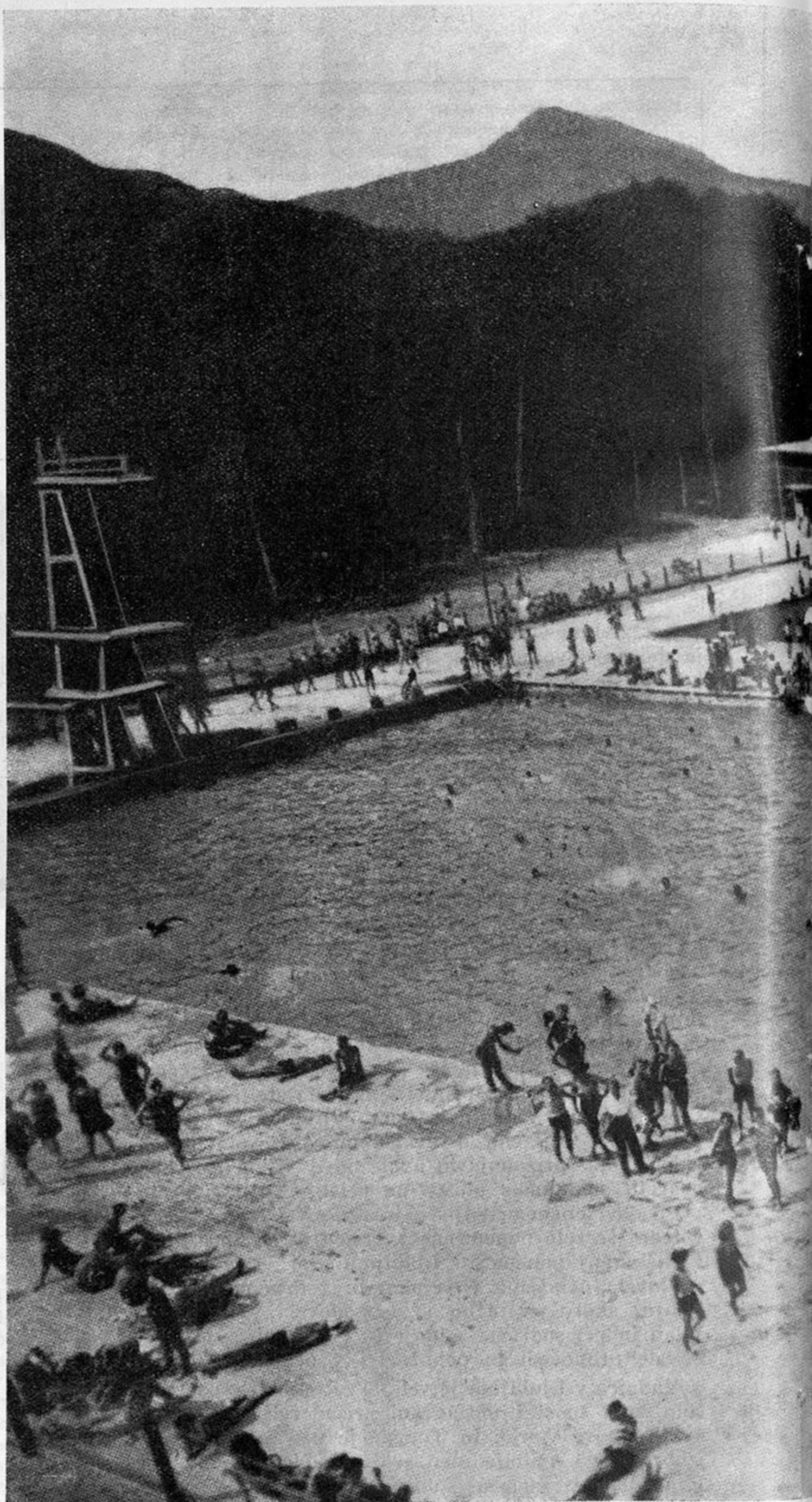
Umetniški grafični zavod
v katerem so zastopane vse
moderne grafične
panoge. — Vsa grafična
dela se izvršujejo lepo,
solidno in po zmerni ceni

BAKROTISK, OFFSET- IN
LITOGRAFSKI TISK
KLISARNA
TISKARNA ZA KNJIGO-
IN UMETNIŠKI TISK

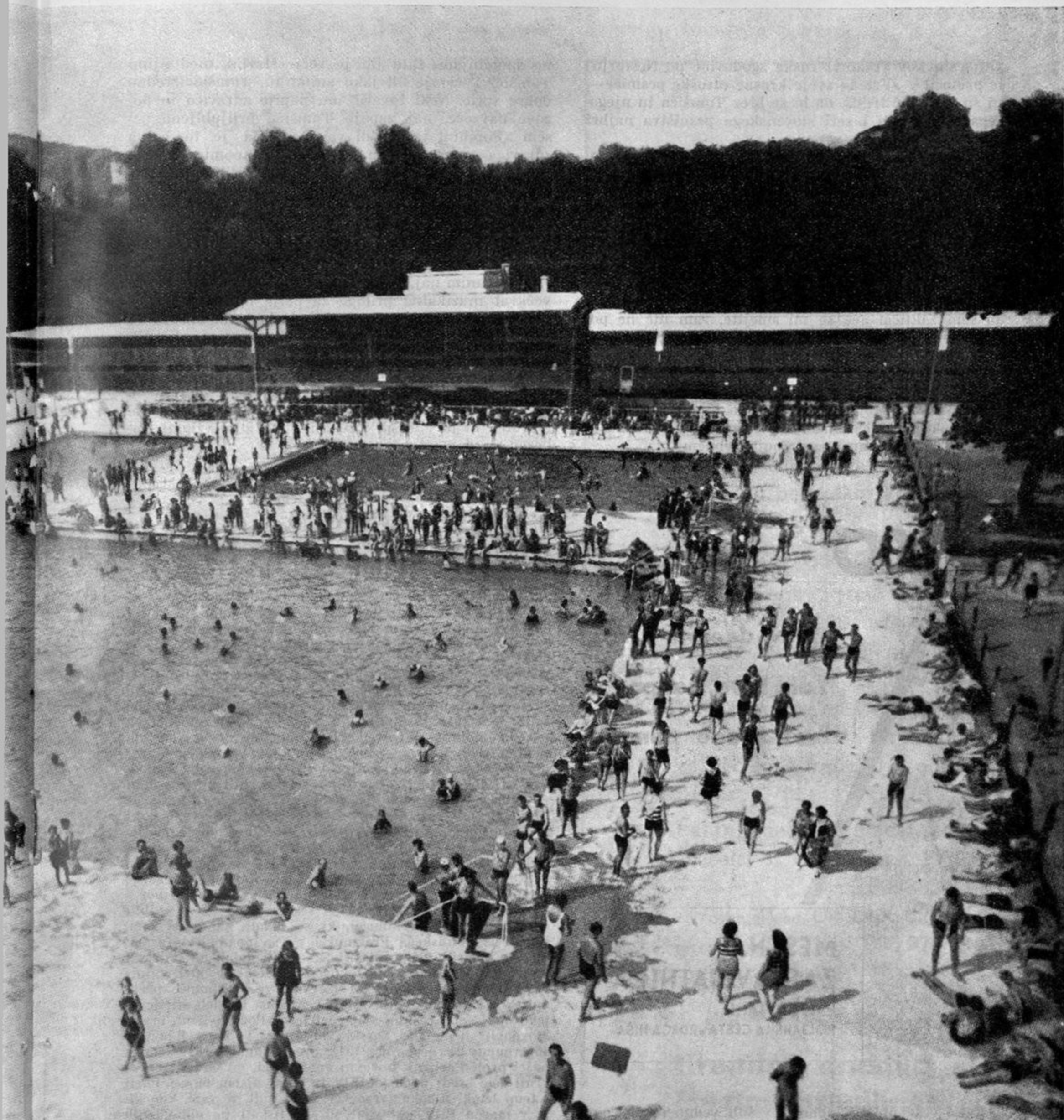
KOPALIŠČE NA MARIBORSKEM OTOKU

**Sredi kakor park ureje-
nega smrekovega gozda
leži največje in najlepše
kopališče Jugoslavije!**

**Najlepša prilika za udob-
no, užitka polno kopa-
nje in ceneno letovanje
na Mariborskem otoku!**

Kopalcem so na razpolago trije bazeni: veliki za tekmovalno in plavanje — manjši za neplavače in najmanjši za deco. Skakalni stolp omogoča športnikom 1, 3, 5 in 10 m skoke. Sončne in peščene

kopeli, igrišča za vse športe in igre: odbojka, balinc, prvovrstno lahkoatletsko tekališče. Vsako nedeljo velike plavalne in druge športne prireditve, koncerti in zabave. Higijenske in udobne kabine, moderna restavracija, zelo ugodne avtobusne zveze

gih sestavkov (tako iz ruske zgodovine po Nestorju) je priobčil v »Vrtcu« svoje krasne otroške pesmice — in smemo pač trditi, da bi se brez Tomšiča in njegovega »Vrtca« ti biseri slovenskega pesništva najbrž nikdar ne porodili.

A tudi večina drugih pesnikov in pisateljev je posvečala svoje mladostne prvence »Vrtcu« in našla ondi vzpodbudo za poznejše delo. — Tomšič se je nesebično žrtvoval za »Vrtce«, ki je bil včasih pasiven. O Tomšičevi usposobljenosti za vzgojo dokazuje dogodek: Deklamirati smo morali pesmice, katere smo si sami izbrali. Jaz sem bil bolj plahe narave in ko pridem k tabli, sem v očitni zadregi. To je povzročilo, da so se sošolci pričeli smejati, kar me je ujezilo, da sem zaklical »če se mi smejite, vam nič ne povem« ter jo zopet ubral v klop. — Tomšič je dobro umel otroško dušo, opomnil sošolce k miru ter meni rekel: »če nečeš danes deklamirati, boš pa jutri, a gotovo«. S tem je dosegel vse. Kako napačno bi bilo, kar bi najbrž storil kdo drugi, da bi me okregal in silil k takojšnji deklamaciji. — Neznaten dogodek sam ob sebi, a kaže nam »eux unque leonem«.

ne spominjam. Bilo jih je večje število, med njimi Tomšič. Večer je bil jako animiran, Tomšič izredno dobre volje. Neki tovariš mu napije zdravico in pozove navzoče, naj zapoje Tomšiču priljubljeno pesem »Popihnil je hladni vetrič«. Bila je to edina zdravica onega večera. V dobrem spominu mi je ostal ta večer zlasti, ker se ga je udeležil tudi absolvent učiteljskega, Fran Pogačnik, ter nas razveseljeval s svojim krasnim tenorjem. Bil je to poznejši slavni operni pevec Naval, ki je žel triumfe v berlinski in dunajski operi ter po raznih velikih mestih Evrope in Amerike — Slovenec, Ljubljčan.

Pripomnim naj, da je Tomšič pridajal »Vrtcu« tudi večkrat muzikalne priloge za petje in klavir, ter s tem pospeševal tudi slovensko glasbeno umetnost.

Vsi nekdanji Tomšičevi učenci smo mu ohranili hvaležen spomin; tudi v poznejših časih smo ga o kaki priliki obiskovali, kar ga je vedno razveselilo.

Te skromne vrstice naj bodo posvečene učitelju in vzgojitelju, pisatelju in iskrenemu slovenskemu rodoljubi, ki je v naših otroških srcih znal vžigati ljubezen do domovine.

Ako

**ste v denarni stiski,
Vam hitro, zaupno in
brez škode pomaga**

**MESTNA
ZASTAVLJALNICA
V LJUBLJANI
POLJANSKA CESTA »RDEČA HIŠA«**

Kako vesel in družaben je v šoli vedno resni Tomšič znal biti v družbi in kako priljubljen je bil pri tovariših, sem izpoznal leta pozneje. Po maturi sem bival na Bledu. Mentor stričevim otrokom za časa počitnic, ljubljanski učitelj Kokalj, me povabi, naj grem z njim v Lesce na neki učiteljski prijateljski večer. Iz kakega vzroka so se tam zbrali, se več

PREKMURSKI LETAKI LETA 1919.

DR. M. SLAVIČ

»Kronika slov. mest« je objavila l. 1935. v 4. številu na str. 304 sl. v članku »Mariborska letalska stotnija« nekaj letakov, ki jih je ta stotnija s svojimi letali metala prekmurkim rojakom. Avtor tega članka Franjo A. Pivka je mene zaznamoval kot avtorja enega letaka. Dopisnik prekmurških »Novin« z dne 12. julija 1936 s podpisom -ak (mogoče Vilko Novak) pa me je napravil za avtorja vseh štirih objavljenih letakov: »štiri letake v našem narečju, ki jih je l. 1919. sestavil dr. M. Slavič in jih je Mariborska letalska stotnija v marcu 1919 nad Slovensko krajino raztrosila.«

Resnici na ljubo pa moram v čast prekmurških rojakov izjaviti, da so ti pri sestavi teh letakov bili udeleženi in da nisem avtor vseh teh letakov in tudi ne »Razglasa Norčarija vogrskij Židovov nad Vogrskimi Slovenci«, ki je podpisan s črko S in je Pivka mislil, da je to dr. Matija S. Slavič. V novembru in decembru 1918 je imel »Narodni svet za Štajersko in Prekmurje« živahne zveze s prekmurškimi Slovenci. Celo rabski Slovenci (dveh se spominjam) so prihajali k Narodnemu svetu v Maribor s poročili in po informacije. Pri sestavi teh letakov so bili zlasti udeleženi Prekmurci, ki so bivali na Štajerskem. Rojaki iz dolinskega Prekmurja pa so pošiljali informacije po kurirjih ali po pismih, ki so jih dajali na štajerski strani Mure na pošto. En tako nastali letak je imel podpis »S«, drugemu sem dal kot referent za Prekmurje prekmurški se glaseči podpis Matjaš Kūzma. Od teh štirih letakov pa sem v resnici avtor četrtega »Pozdravljeni, bratje Slovenci, slišite glas ogrskih bratov!« To sem objavil v »Slovincu« 21. decembra 1918. Sredi januarja 1919 sem že odšel proti Parizu k mirovni konferenci, od koder sem se vrnil šele sredi avgusta 1919 in torej nisem mogel imeti s temi letaki nikake zveze več; zato tudi ne vem, kdo jih je v marcu 1919 sestavljal ali dal tiskati po objavljenih člankih. Mogoče je imel kaj o tem general Maister v svojih še neizdanih Spominih.

Pri tej priliki objavljam še madžaronski letak, ki se je širil kot odgovor na jugoslovanske letake. To redkost, če se še sploh kje hrani, sem našel v svoji prekmurški zbirki kot edini eksemplar. Za jezikoslovce je jezik zelo zajemljiv. Posebnosti jezika so n. pr. v tem, da se predlog

»v« izpušča, kakor »V slednjem vremeni« ali veže kar z naslednjo besedo, kakor »v našuj kroglini«. Isto je z drugimi predlogi n. pr. »pri nas« ali »z mirofčinaf«. Včasih je predlog »v« pisan s »f«: »F tistih pismah«. Da je »h« prešel v »j«, je splošna prekmurska posebnost. Nenavadno je to, da se »v« včasih kar izpušča, ne samo kot predlog, ampak kot prva črka, n. pr. v zadnjem odstavku: »Vsi smo v božjih rokah«. Tudi se dve ali celo tri v knjižni slovenščini samostojne besede kar skupaj pišejo, n. pr.: »kabise« = da bi se, ali »unje« = on je naš veren pastir. Pravopis je seve madžarski. Nespremenjeno besedilo se glasi takole:

»Vogrszki domovinszki Szlovenci!

Szlednyem vremeni sze vnasuj kroglini illirszke (jugoszlavinszke) pizsma vótálaju, sterin nasega szlovenszkoga národa gori prosziju kabisze jugoszláviji prikapsili.

Ftishti pizsmai glásziu ka vogri szlovence obtersio, ka cérkvaj, birovijaj i notárusijaj nemrejo szvojuj materszkun gyeziki bozsu slúzsbo doperneszti, isze braniti, toje velka lás.

Prinász sze szaksuj cérkvi vnasun szlovenszkun gyeziki bozsa szlúsba szponyáva, solárje návuka szojuj materszkun gyeziki vsze fcsijo, pri birovijaj i notárusijaj szaksi cslovik szlovenszki szvojo prosnyó lejkó naprej dá, pasze nyemi zselenye tüdi doperneszé, to vi szí számi znáte, niscse je nasemi národi szvoj szlovenszkoga gyezika nej bránó.

Priátelje mi szlovenci veton vogrszskun országi znasemi odvékami zse 1000 let zadovolcsinuf zshivémo, csibi vogri nász poszujszili na vogrszkoga gyezika steli navcsiti i znász vogre napraviti, vörte meni kabi gnesz niscse vecs nasega szlovenszkoga gyezika nej pomló, pabi zse dáven dén csijszti vogri bíli.

Tá lakota ka nász szlovence jugoszlaviji rátaaju, cilo drügi zrok má. Té novi ország (jugoszlávija) je celi szami brigóf i plamine, na steri szilgye na rodi, i máru povati nemre, brezi szilgya i máre pa eden ország sze gori obderzsati nemre, zátuk pa nász znasuf lepoj okroglinov na steroy lepu i doszta szilgya reszte, i sze doszta máre pova, to bi radi za fal pejneze zoszébe obderzsali, toje zrok nikaj drügo!

Szlovenci, mejte pamet, za nász je do etoga mau vogrszskun országi dobro bilo, pade nam nadale doszta bogse, tüszmo zlejkofcsinof nase szilgye i máru stajerszkun szoszidan za velke peneze odali, csipa jugoszlaviji sztopimu, te de tisztí ország zvami kralüvau, i takse törvénye, právde vö dávu, ka nemo mogli nase povanye stajerszkumi országi odávati, na steroga szmó preszilgyeni, csisze pa tou zgodi, teszmo gotovi koudiscse.

Nadale pisejo kaszmo szí szlovenci, toje tüdi nej istina, zátuk ka mi znasem gyezikom noncs illirce, szerbe, bosnyáke narazmimu, csisze pa tá prikapsimo, te mosze na szlednye escse tisztoga gyezika mogli vcsiti, steroga nerazmimo, nató szmo pa eti vnašen vogrszskom országi nikaknej preszilgyeni.

Priátelje, zmirofcsnof mejte potrpljenje, celi szvejt je obszlobleni grátau, mi tüdi, te nas republiszki ország, steri sze zdaj nasztavo, de szaksemi cslovöki na pomocs, velki grünti du risztálani, sto nema zemló, 10 plügof od kormánya za fal peneze na vecs lejt ráte placsüvanye dobi, napszam delavec de dobro plácsu möo, kadesze lezsej pomágau, polek toga, de nas zemelszki pof i mára tüdi dobro cejno meló kade grüntén vért tüdi lezsci posteno zsivo.

Zátok pa mejte pamet, pasze od nikuga nedajte zapelati, nanje od etoga mau vogrszskun országi dobro bilo, pade nan na dale escse zagvüsno bogse.

Szí szmo bozsi róka, unje nas vören paszter, zmirofcsnof zshivmo na dale, i zadovolcsinof osztanmo dobri vogrszki szlovenci.

Boug znami!

Vendvideki Könyvnyomda Muraszombat.

Trgovcu in obrtniku zadosten kredit

Tema dvema je danes kredit potreben bolj kakor kdaj prej

S sklepom občinskega sveta ljubljanskega z dne 17. novembra leta 1908. ustanovljeni zavod ima namen podpirati z dovoljevanjem kreditov potrebne in kredita vredne osebe in tvrdke, zlasti pa tiste, ki se pečajo s trgovino in obrtjo

Lastna denarna sredstva so znašala 31. decembra l. 1932.

Din 2,801.332·84

varnostni zaklad Din 1,406.628·60

rezervni zaklad Din 995.976·18

Za vso Jugoslavijo:

**Kreditno društvo
Mestne hranilnice
Ljubljanske
v Ljubljani**

SPOMINI NA LJUBLJANO PRED 60-50 LETI

DR. F. GÖSTL

Kraj, kjer človek preživi svojo detinsko in mladostno dobo, kjer vzrase in se razvija — mu ostane do pozne starosti v neizbrisnem ljubem spominu. In ko vidi vse premembe, ves razvitek, ki se je pojavil v dolgi dobi, ko vidi novo moderno življenje, tedaj občuti ves razloček med nekdanj in sedaj, med nekdanjim malim patriarhalnim mestecem in novodobnim velemestom. Zanimivo je primerjati nekdanje in sedanje dobe in poučno tudi onim, ki stare dobe niso poznali.

Ljubljana je bila sicer središče slovenske zemlje, vendar sama zelo ponemčena ter nikakor ni kazala slovenskega lica. Bila je provincialno mesto z 20.000 prebivalci. Seveda je bil njen »pomerij« skromen. Veliko vil in hiš je v poznejši dobi zraslo na Mirju, za nunskim zidom, v Šiški, za Bežigradom, v Trnovem in Kodeljevem, deloma tudi v mestu samem. Vsa Rožna dolina je bila tedaj še nezazidana planjava. Ozke mestne ulice so bile že takratnemu prometu pogosto v oviro, deloma so se razširile po potresu 1895, ki je mnoge stavbe tako poškodoval, da so morali cele vrste hiš podreti in nove zidati. Arhitekti so pri tem mnogo grešili v arhitektonskem in estetskem oziru. Nevolja in jeza me vedno vnovič zgrabi, kadar vidim sedanjo cerkev sv. Jakoba in se spomnim, kako so

Lekarna »Pri angelu«

Dr. G. PICCOLI

LJUBLJANA

Tyrševa cesta 6
Nasproti nebotičnika
Telefon šte. 28-35

Najmoderneje urejena lekarna. Velika zaloga tuzemskih in inozemskih specialitet. / Oddajajo se zdravila na recepte za vse bolniške blagajne. / Izdeluje malinovec najboljše kakovosti (na malo in na veliko). Vedno v zalogi: najfinejše sveže norveško ribje olje.

Naročila točno po povzetju

njeno lepo fasado pokvarili in mesto prejšnjih dveh vitkih zvonikov ob pročelju zgradili ob žagradu monstrozn stolp. —

V uradih, šolah in deloma tudi v cerkvah je vladala nemščina in v javnem življenju so še vedno imele veljavo Prešernove besede:

»Deutsch sprechen in der Regel hier zu Lande
Die Herrinen und Herren, die befehlen,

Slowenisch die, so von dem Dienerstande.«

Celo starejši slovenski rodoljubi so se posluževali nemščine v govoru, še bolj pa v korespondenci.

Središče takratnega slovenskega življa, zlasti intelligence, je bila čitalnica. S svojimi prireditvami, »besedami«, s petjem in kako dramatično sceno ali igrico, s plesi itd. je vnmalo in zabavalo občinstvo. Restavracija je družila meščane in zlasti z dežele v mesto prihajajoče rodoljube. Včasih je bila v poletju kaka večja prireditev. Tedaj so po obširnem dvorišču postavili mize, razpeli vrvice in nanje obesili raznobarvne balončke, ki so poleg sveč na mizah razsvetljevale prostor. Čitalniški pevci so takrat po pravici sloveli. Domorodne pesmi, katere so pevali, so vzbudile veliko navdušenje. Vojaška godba je igrala marše in valčke ter kak nemški ali italijanski operni komad, s slovanskim se nikakor ni pregrešila. Sokoli so na odru, bengalično razsvetljenem, stavili žive kipe. — Stanovali smo v isti hiši in imeli raz mostovž pogled na dvorišče. Ob takih prilikah smo bili otroci vsi zadivljeni v gledanje in poslušanje, zaman nas je opominjala mati, naj gremo spat, vedno vnovič in vnovič smo jo preprosili, naj nam še nadalje privošči užitek te krasote.

Staro gledališče (sedaj kino Matica) je dajalo nemške predstave — slovenski diletanti so v njem igrali le po dvakrat na mesec ob nedeljah popoldne. Takrat je bilo gledališče nabito polno, samo lože skoro vse vedno prazne. Imeli so jih v zakupu Nemci in nemčurji, ki jih niso hoteli dati niti za drag denar Slovincem na razpolago. Le iz posebnega osebnega prijateljstva ali trgovskih zvez se je dosegla kaka izjema. In tako je tudi ded starejšim vnukom (tudi ti so še bili otroci) vsako leto enkrat ali dvakrat napravil veselje ter jih popeljal v tako predstavo. »Zapravljevec«, »Lumpacij vagabund« in »Robert in Bertram«, to je bil ista leta ves naš repertoar in dosti obširnejši tudi ni bil oni slovenskega gledališča. — Polagoma se je razvijala slovenska Talija. Gledališče je 1886 pogorelo. V februarju, pri takem mrazu, da je iz Ljubljance črpala voda v ceveh sproti zmrzovala. — Ljubljanska čitalnica je dala svojo dvorano na razpolago slovenskemu gledališču do zgraditve in otvoritve novega gledališča (sedaj opera). Tudi v tem so se menjavale slovenske in nemške predstave leta in leta. Veselo pa se je v njej razvijala slovenska drama, opera in opereta; šele zidava posebnega nemškega gledališča (sedaj drama), katerega je »Kranjska hranilnica« — tedaj povsem v oblasti nemških in nemčurskih oblastnikov — zgradila, je omogočila sijajen razmah slovenskih predstav v »deželnem gledališču« (operi), ki je bila sedaj Slovincem povsem na razpolago.

Središče ljubljanskega mesta je bilo takrat na glavnem trgu okrog mestne hiše. Tam je bil tudi trg, tam so prodajale kmetice in branjevke vrtno pridelke,

Umetni led

se dobi v (iz pitne vode)
mestni klavnici
na licu mesta po Din 3'— kos
(kg 12'50)

sadje, jajca. — Za red je skrbel mestni policaj, majhen, debel mož z rdečim obrazom, neznansko mogočen in kričav, velik strah vsem prodajalkam, nad katerimi je vpil in razgrajal, da je daleč okrog odmevalo. — Mesarji pa so imeli svoje stojnice, kakor še danes, v šolskem drevoredu. — Na Vodnikovem trgu je stalo ogromno dvonadstropno poslopje, bivši samostan, zadnjo fronto je imelo proti temu drevoredu, stransko eno proti semenišču, od katerega ga je ločila ozka ulica, drugo proti Mahrovi hiši. V sredini pa ogromno dvorišče. V tem poslopju so bile nastanjene šole: ljudska, pripravnica z vadnico, realka, gimnazija, razen tega še licealna knjižnica in muzej. Seveda je z naraščajočim številom učencev vedno bolj primanjkovalo prostora, zato so si razne šole in muzej pridobivale druga za drugo svoja posebna poslopja, slednjič je ostala v nji gimnazija z licealko do potresa. Ko pa sem jaz počel pohajati šole, je poslopje združevalo še vse te razne ustanove.

V mestu so bili tedaj štirje veliki sejmi, ki so imeli ves drugačen pomen kot danes. Takrat se je prignala živina na prodaj, pripeljali so se razni domači izdelki, prišli so prodajalci in kupci iz raznih krajev. — Nas male šolarčke je zlasti zanimalo, da so tedaj po raznih vežah razobesili podobe, kakršne so takrat nabijali po hlevskih vratih in pokrovih skrinj uslužbenci. — Bile so zelo skromne barvaste slike na močnejšem papirju. Tu se je videl n. pr. »Lovčev pogreb«, kako so najrazličnejše živali spremljale lovca na zadnji poti — ter si nazorno videl, kako se razvija in propada človek od otroka do moža in do starčka ter kako se cenijo razni človeški stanovi pred Bogom. Obe ti sliki sta bila nazorno postavljeni po naraščajočih in zopet padajočih podstavkih in čudno, da zadnja ni vznemirila takrat tako mogočne in ozkogrudne cenzure; kazala je namreč na najvišji stopnji berača, na najnižji pa na eni strani cesarja, na drugi papeža. Poleg teh so visele številne druge: razni svetniki in svetnice, pokrajine, tihožitja itd. Semenij je trajal ves teden, tako je oznanjevalo njegovo znamenje: na rotovžu je bila pritrjena poševna palica, kazoča roko, ki drži dvignjen meč.

Na vadnici je bil učitelj Ivan Tomšič, mladinski pisatelj in izdajatelj »Vrtca«, prava bela vrana med svojimi nemškutarskimi tovariši. Njegov razred je bil v istini povsem slovenski, in vendar smo se vsi izvrstno priučili nemščini, od njegovih učencev (součencev) so postali vsi vrli slovenski narodnjaki, maloštevilni

Nemci pa vsi Slovencem prijazni, nikdo od teh ni bil pozneje sovražen slovenskim težnjam.

Vsako leto je vadnica napravila svoj skupni majniški izlet. V spremstvu dveh trobentačev smo marširali, vsak razred s svojo zastavico (belordečo ali belomodro) skozi mesto, po Lattermannovem drevoredu in čez Drenikov vrh na Gornji Rožnik, kjer smo imeli zajtrk, zabavo s petjem, deklamacijami, telovadbo in otroškimi igrami ter proti poldnevu zopet odkorakali v mesto.

Svoje narodno navdušenje smo zlasti kazali pri volitvah v mestno zastopstvo. Bilo je zaradi vladnega pritiska in slovenske pasivne rezistence povsem nemčurško. Ko so Slovenci slednjič opustili abstinenco ter posegli zopet v boj v 2. (uradniškem) in 1. (posestniškem) volilnem razredu, niso imeli upa na zmago, pač pa so prodrli v 3. s svojimi kandidati. Prvo leto sta bila za ta razred izžrebana samo dva — in za to mesto so kandidirali Čeha, rokovičarja Horaka (njegova hči je bila zaslužna voditeljica ljubljanskega narodnega ženstva, gospa Murnikova) ter obrtnika Regallyja, moža prirojene zgovornosti, pravega ljudskega tribuna. Na večer smo se zbrali pred rotovžem, odkoder se je raz balkon proglasil izid volitev. Policaji so nas sicer odganjali, a če se je posrečilo pregnati nas za trenutek, takoj smo zopet prihiteli nazaj in neumorno vztrajali. In ko je bilo naznanjeno, da sta zmagala, smo navdušeno kričali »Živio« in se s tem krikom raztekli po mestu. Ta razred je ostal tudi nadalje še zvest Slovencem, ki so si tako kmalu priborili tretjino zastopnikov, v ostalih dveh pa je bil boj še več let brez zmage, vendar je pridobival vedno več glasov. Slednjič so uspeli Slovenci tudi v 1. in radi prijazne jim vlade pod predsednikom Winklerjem tudi v 2. razredu.

Gimnazija je bila tedaj tudi vsa ponemčena, le na »slovenskem« oddelku je bil od 1. do 4. razreda verouk slovenski, poleg tega samo v 1. razredu še latinščina in naravoslovje. Umevno, da se je slovenščina v vseh razredih poučevala slovenski. Šele pozneje se je polagoma »slovenizirala« gimnazija.

Za verouk je bil naš katehet profesor Josip Marn. Star običaj je bil, da so mu učenci svečano čestitali h godu. Eden sošolcev je imel pesniško žilo in je zložil čestitko v verzih. Te smo dali pri Blazniku natisniti z zlatimi črkami na trd papir, za kar smo žrtovali cel goldinar, zvitek povezali s trobojnim trakom, kupili dva cvetlična šopka ter poslali deputacijo treh, da so šli opoldne, dan pred godom, čestitat v imenu našega razreda.

Direktor gimnazije je bil vedno godrnjavi Jakob Smolej, po domače »Pratkar« imenovani (po svojem očetnem domu). Kadil je ves božji dan viržinke. Nekoč me pošlje profesor proti poldnevu v njegovo nekoliko temno malo pisarno, ne vem kaj iskat. — Ko vstopim, je bila tako vsa v dimu, da nisem ničesar razločil, in ne bi vedel, na katero stran se naj obrnem, da ne zaslišim nejevoljno godrnjavega glasu »Kaj pa je?« — In vendar je bil mož neusmiljen proti dijakom, ki so zagrešili grozen prestop in kljub prepovedi kadili. Seveda so se ti po možnosti izogibali profesorja, vendar je eden nekoč opazil in ovadil dva, ki sta kadila v drevoredu. Bili smo tedaj že v 7. šoli, — kljub temu ni zadostoval ukor, obsojena sta bila celo

v »carcer« in da je kazen tem občutljivejša, priprli so ju čez poldne. A vendar nista ostala brez kosila. Dogovorno sta na poseben žvižg spustila skozi okno špago in potegnili k sebi klobase in celo steklenico vina. K sreči je ostal ta zločin neopažen in Samarijani ter ujetnika niso utrpeli nove kazni. —

*

Mesto je imelo svojo policijo. Maloštevni stražniki so skrbeli za varnost in red — pri nerednostih so včasih zatisnili eno oko — ali celo obe očesi, ako stvar ni bila le prehuda. Varnost je takrat bila splošna. Tatov se skoro ni poznalo. Obča navada je bila, da so ključke od stanovanja, kadar so šli vsi od doma, polagali pod slamnjačo pred vrati, in to celo ob nedeljah, ko ves popoldan ni bilo nikogar doma, ker so bile služkinje proste, družina pa na nedeljskem izletu. Lahko bi bilo o taki priliki izropati stanovanje, a o tem se nikdar ni čulo. Policijski šef je bil Ljudevit Perona, jako dobrosrčen in zelo pobožen mož, ki je vsakemu aretiranemu napravil dolgo pridigo, polno lepih nauk ter ga skoro jokaje prosil, naj se poboljša. Poleg stražnikov je imela Ljubljana dva detektiva, katera je pa vsak otrok poznal. Njihova naloga je bila, izslediti kakega tujega klateža ali zločinca.

Važna osebnost je bil mestni bobnar, ki je zlasti ob tržnih dneh vzkliceval razne naredbe, obveščal o izgubljenih predmetih itd. Bil je velik, zastaven možak z dolgo patrijarhalno brado. Z velikim ropotom je krog sebe zbral kopico poslušalcev, nato seveda najprej v nemškem, potem v slovenskem jeziku prečital z mogočnim glasom dotično objavo, nato pa prijazno vprašal, »ali ste razumeli?« Če so pritrdili, je bila stvar v redu; če so zmajevali z glavo, je prav po domače raztolmačil stvar, katere radi visokega in zverženega sloga uradne objave niso umeli, zopet ropotal na boben ter odšel na drug kraj mesta, kjer je ponovil svojo nalogo. — Pozneje so to službo odpravili (danes bi rekli »reducirali«), objave so nabijali na desko pri rotovžu, mož sam pa je odšel v Ameriko, kjer je upal na boljšo srečo.

Ljubljanska požarna bramba je imela svojo brizgalno in voze v hiši ob rotovžu; gasilci so bili meščani, ki so se prostovoljno v to združili. — Če je bil požar v okolici mesta, ga je javil strel raz grad in od tam se je po glasilki klicalo, kje gori, — če je bil v mestu, ga je kdo naznanil na rotovžu.

Telefona tedaj še ni bilo. V 3. ali 4. gimnazijskem razredu nam je med uro prinesel stari sluga Francel ravnateljstvo obvestilo, da se nam bo popoldne po pouku kazal najnovejši izum — telefon — ter se naj udeležimo proti vstopnini ene desetice. Dve sobi na koncih dolgega mostovža ste bili zvezani po žici in v njih aparat. Tega nam je potujoči demonstrator tega najnovejšega čudeža obrazložil in nato so se smeli posamezniki razgovarjati na daljavo. Uvedba telefona pa je seveda prišla še mnogo pozneje.

Ko je bil javljen požar, je tekal po mestu trobec z rogom in klical gasilce. — Ko so zaslišali fijakarji, ki so stali na velikem trgu, strel, so pognali v divji dir svoja kljuseta — kajti preprečiti so hoteli, da jih sprežejo policaji in priprežejo brizgalki in vozovom. Bali so se, da jih divji dir ne pokonča. Če se ni po-

srečilo dobiti tu konj, so jih iskali pri znanih posestnikih, izpregli kakemu kmetu, ali pa jih je celo kdo sam prignal, saj so dobili zato visoko premijo. Za požar v mestu ni bilo tega strahu. — Ta procedura je včasih povzročila, da je trajalo precej časa, preden so odhiteli na pogorišče.

Sicer pa še danes ponekod ni dosti drugače. Ko sem pred kakimi 10 ali 12 leti s sinom, takrat gimnazijcem, peš potoval po Gorenjskem, sva opoldne v nekem večjem kraju zavila v gostilno. Kmalu pride za nama gasilec, potem drugi, tretji, in tako so se počasi zbirali v večjem številu. Vsakdo si je naročil pijače ter jo takoj plačal. — Čez nekaj časa pravi prvi: »Tako, možje, zdaj smo si pogasili žejo, zdaj pa pogasimo še ogenj« — vsi se dvignejo, zasedejo svoj brek in se z brizgalico vred odpeljejo. Poprašam krčmarja, kje gori? Odvrne mi, da je prišel kolesar povedat, da gori neki kozolec, nad $\frac{1}{2}$ ure oddaljen. — Na znamenje z zvonom so se pričeli gasilci (ki so se seveda morali doma preobleči in adjustirati) zbirati za odhod. — Najbrž kozolca ni bilo treba več gasiti. —

V spominu mi je še smešna, a istinita dogodka iz Ljubljane. Na glavnem trgu je imel takrat neki znani brivec svojo brivnico in v isti hiši v 3. nadstropju stanovanje. Nekega dne pozno v večer je klical obupen glas ženske raz okno: »Na pomoč, gori, gori.« Hitro nekdo steče na rotovž, od tu pridejo gasilci kmalu sami z brizgalnico in lestvo ter plezajo v stanovanje, da bi gasili — a ognja ni bilo nikjer. Takrat še vročerkvni brivec je imel prepir s svojo ženo ter jo pretepel, ta pa je v strahu in jezi tekla k oknu in kričala, da je ogenj!

*

Ljubljana je bila mesto, sloveče po svoje pobožnosti. — Sicer je hudobna fama skrivoma šušljala, da ni vse zlato, kar se sveti, in ko se je ponovilo, da je ušla neka zakonska žena s svojim ljubimcem, zapustivši moža in otroke, je bilo obilo ogorčenja in klevetanja cele mesece; a vobče je resnično, da je morala mnogo bolj obvladovala življenje, nego danes. Zato tudi umevamo, da je zavladala jeza, ko je nakrat bil po prav mnogih vežah nalepljen listek »Wenn man im dunklen küsst« (če se v temi poljublja). Na eni strani je to vzbujalo obilo jeze — nesramnost neznanca — na drugi zopet budilo zlobne jezike k raznim domnevam — nesramnost znancev. Ves teden je bila govorica o tej stvari, ki se je sedaj razjasnila kot zelo uspešna reklama. Nemško gledišče je namreč javilo uprizoritev nove burke s tem naslovom. Gledišče je imelo najboljši poset več dni povrsti, ker je bila radovednost na igro na tako originalen način vzbujena.

*

Od železnic je tekla po Kranjskem samo južna in gorenjska. Promet drugod je oskrbovala pošta. Iz Ljubljane je vozila vsak dan v Novo mesto in v Kočevje ter tudi prihajala od tod. Veliki poštni voz je imel 6 sedežev v notranjosti ter dva nad sedlom, s streho proti soncu in dežju. Pri vozniku (postiljonu) je sedel sprevodnik (konduktar), ki je spremljal vožnjo in sprejemal ter odpravljajal medpotoma pošto, nakaznice, pisma in pošiljke. Močna vozova streha je imela malo pregrajo, da tja naložene pošiljke in za-

bojčki niso padali na tla. — Umevno je, da sta tako težko obloženo vozilo mogla v običnem diru obvladati le zelo krepka konja ter da so morali za klance privzeti priprego, tudi če so, pri strmejših, ko se je voz pomikal le korakoma, radi izstopali potniki, da se nekoliko sprehodijo. — Vsake dve uri so menjavali konje. Zato, da se pripravijo ter da ni prevelike zamude, je voznik v bližini postaje trobil na rog znano poštarsko pesem. — Za kosilo je bilo $\frac{1}{2}$ ure odmora (na novomeški progi tja v Trebnjem, nazaj v Višnji gori). Odhod pošte v obeh smereh je bil ob 6. zjutraj, prihod ob $\frac{1}{2}$ 3. popoldne.

Ker je bilo v vsem le 8 sedežev na razpolago, je umevno, da si je oni, ki je hotel ali moral odpotovati na določen dan, zagotovil že več dni preje prostor v vozu; tudi si je vsakdo skušal dobiti ugodnejše, v

vozu ob oknu, ali (pri lepem vremenu zelo priljubljeno, na strehi. — A le v Novo mesto in v Kočevje so vozili ti veliki poštni vozovi. Na druge kraje so vozili mali, z zeleno streho kriti vozički, v katere se je moralo plezati od sedala. Ti so bili skrajno nerodni in neugodni. — Umevno je, da se je vsakdo, kdor je le premogel, raje vozil z lastno kočijo ali z voznikom ali fijakarjem, bilo je za posameznika to sicer dosti dražje, a vendar mnogo udobnejše. Vozila se je rodina ali družba običajno tako. Seveda tudi (za daljne proge) dokaj zamudnejše, ker se je moralo po 2 do 3 urni vožnji počivati najmanj $1\frac{1}{2}$ —2 uri, da se konji spočijejo in nakrmijo. —

Težje tovore so vozili v »parizarjih« posebni tovarniki, kadar se je nabrala prilična množina.

Biciklov tudi še ni bilo, torej sredstva, ki je danes postalo tako za pota po mestu, kakor za daljše kraje izvanredno priljubljeno. Najpreje so se pojavili »velocipedi«, ogromno kolo, nad katerim je bilo sedalo, — z drugim malim kolescem. Bilo je prenerodno in prenevarno, da bi se udomačilo ter je kmalu povsem zginilo. Nadomestil ga je pozneje »bicikel«. — Končno so prišli še motocikli. — Da na avtomobile in avtobuse nikdo ni mislil, je znano, saj je narodna pesem, naštevajoča razne nemožnosti, med njimi voz brez konja, bila še v polni veljavi. — Tramvaji, seveda so jih vozili konji, so bili sicer v velikih mestih že v prometu — kot četrtšolec sem se vozil z njim po Trstu, kot sedmošolec v Zagrebu, pozneje v Gradcu in na Dunaju — a Ljubljana je zanj še premajhna. —

(Dalje prih.)

POPRAVEK

V članku »Souvanov vrt« »Kronika« III, št. 4., navajam kot prvega gostilničarja v »Čitalnici« znanega hribolazca Fr. Kadilnika. Kmalu po objavi je izšla v »Trgovskem tovarišu«, XXXIV, št. 1. in 2., obširna študija dr. R. Andrejke o Šelenburgovi ulici, kjer govori tudi o čitalniški restavraciji in kavarni in navaja kot prvega gostilničarja Nikolaja Ronnerja. — Isto pravi tudi Vrhovnik v spisu »Gostilne v stari Ljubljani«. — Ker sta oba uporabljala arhivalne vire, bo njih navedba gotovo pravilna.

A kako, da bi moj ded kot hišni gospodar navedel svojčas kaj napačnega? Dobro se spominjam izza mladih let, da je o tem večkrat govoril. Utegnil bi kdo misliti, da se jaz — sedaj na stare dni — motim. To je izključeno. Kajti 1888, torej pred skoro 50 leti, sem napisal materi spomine na »mlada leta«, ki so se pred kratkim našli med starimi spisi in pismi očetovimi; 1916 in 1917, torej pred 20 leti, pa sem napisal v Kromerizu (med svetovno vojno) avtobiografijo. — Na podlagi obeh teh spisov temelji članek v »Kroniki«.

Razlagam si to tako, da je med Ronnerjem in Khamom pač za kratko dobo (morda le par mesecev) Kadilnik vodil restavracijo, a jo, uvidevši, da to samcu ni možno, opustil.

Dr. Göstl.

Najveće jugoslavenske tvornice gume i obuće

400 vlastitih prodavao-
nica u Jugoslaviji

3.000 saradnika
proizvodi nedjeljno

100.000 pari dobrih i jeftinih
cipela.

Naša mušterija - naš gospodar

RODID

V LJUBLJANI, JULIJA 1937 / ŠTEVILKA 2 / LETNIK IV

SPOMINI NA LJUBLJANO PRED 60—50 LETI

D. R. F. GÖSTL

(Konec.)

Vojaštva je bilo v Ljubljani vedno po en polk, ki pa je tedaj pogosto menjal garnizijo — ter bataljon domobrancev. — Vojaška godba je imela torej zvečer mirozov, če ni bilo predeževno, ter korakala po mestu, obdana od balončkov in spremljana od množice ljudi, zlasti mladine. K proslavi cesarjevega rojstnega dne, kadar je bila v Zvezdi vojaška maša, so prišli običajno tudi dragonci iz Celovca; obenem so se udeležili parade »veteranci« v svojih uniformah s perjanicami na klobukih. Slovesna je bila tudi procesija na Telovo, katere so se, kakor tudi sedaj, udeležili vojaki z godbo ter streljali pri blagoslovih ob štirih oltarjih.

Ob binkošti smo gledali birmance in botre, ki so se vozili v stolnico — binkoštni pondeljek pa »tujce«, ki so prišli s posebnim vlakom v jutro z Dunaja in drugih mest ter si ogledovali mesto; v kolodvorski restavraciji na vrtu jim je igrala vojaška godba pri kosilu, potem pa jih spremljala v Postojno, kjer je bila v slavnostno razsvetljeni jami (tedaj seveda še s svečami) velika proslava, h kateri so se zbrali posetniki z vseh strani.

Lepa je bila tudi proslava na Blejskem jezeru, v nedeljo po 18. avgustu; vse vile so bile krasno razsvetljene; v velikih ladjah so se vozili pevci in vojaška godba, obdajali so jih številni čolni, vsi okrašeni s cvetjem in balončki, rakete so švigale v zrak, petje in godba je odmevala. — Tisti dan se je na Bledu zbralo zelo mnogo Ljubljančanov.

Turizem pa še ni bil močno razvit. Kot planinec je slovel France Kadilnik, ki je bil mnogokrat na Triglavu ter posetil tudi Veliki Klek — (Großglockner) ter oboje zanimivo popisal v »Novicah« in posebnih odtisih. Šmarna gora, Sv. Jošt itd. so mu bili le majhni sprehodi zvečine po zimi. Ljubljančani pa so ob nedeljah popoldne radi zahajali v Šiško k Ančniku ali Žibertu; nekateri v Fužine ali Vevče; drugi na Vič (kjer je pozneje zaslovela »Amerika«). Ob petkih je bila priljubljena gostilna v Krakovem radi okusnih rib. Med »mašami« so se radi vozili na Dobrovo. — Zlasti ženstvo pa je ljubilo Švicarijo in spodnji Rožnik. Pozimi je bilo priljubljeno drsališče »na Kerenu« blizu poletenskih kopeli v Gradaščici v Trnovem. Tople kopeli so bile pri »Slonu« (še sedaj) in ob Ljubljanici (sedaj opuščene na Grudnovem obrežju). Lastnih kopalnic stare ljubljanske hiše niso poznale.

Patriarhalna Ljubljana, kjer so si bili prebivalci vsi znani, mnogi tudi prijatelji, je seveda bila družabna, pri medsebojnih obiskih so si gostoljubno postregli. — Po gostilnah so bile redno vsakdanje družbe, bodisi predpoldnevom bodisi na večer. Zlasti v gostilni »Pri roži« v Židovski ulici, kjer se je točilo izborna plzensko pivo, je bila v vseh lokalih ob vsaki uri druga stalna družba. Gosti so ji bili zvesti, in nekega dne je eden od njih videl svoj stol ovenčan z zelenjem in cveticami — v proslavo, da je bila 25 letnica njegovega rednega obiska.

Lastnik te gostilne je bil Viki Rohrmann, ki je imel tudi še več drugih gostilniških koncesij. Rad je pripovedoval, kako dolg bi moral biti kamniški vlak in koliko vagonov bi rabil, da naloži vse sodčke, ki jih izpijejo v enem mesecu pri »Roži«. Bil je to pred vojno najbolje obiskovan lokal v Ljubljani — potem pa je prišel propad. —

KREDITNI ZAVOD ZA TRGOVINO IN INDUSTRIJO

LJUBLJANA, PREŠERNOVA ULICA ŠTEV. 50 (v lastnem poslopiju)

Obrestovanje vlog, nakup in prodaja vsakovrstnih vrednostnih papirjev, deviz in valut, borzna naročila, predujmi in krediti vsake vrste, eskompt in inkasomenic ter nakazila v tu- in inozemstvo, safedepozit itd.

Brzjavni naslov: Kredit Ljubljana

Telefon 3781, 3782, 3783, 3784, 3785

Peterson International Banking Code

KAMNIŠKA — LJUBLJANSKA BISTRICA

D R. J O S. O B L A K

Ljubljani daje pečat, rekel bi, neposredno — njen grad, v njenem južnem ozadju temna masa Krma, na zahodu Polhograjski Dolomiti, a na severu najkarakternejše ozadje — dejal bi — njeno grandiozno znamenje: Kamniške planine; brez njih si Ljubljane nikdo več misliti ne more. To je Ljubljani to, kakor Etna v Cataniji ali Frau Hütt v Innsbrucku, Schöckel v Gradcu itd., kakor ima prav vsako mesto nekaj, kar je nerazdružljivo v spominu na njegovo zunanjo podobo. To so one določne pokrajinske značilnosti, ki ustvarjajo z njegovim prebivalstvom, stavbami, spomeniki, skratka: z vso njegovo bližnjo in daljno okolico njegovo osebnost. Kdor se zmisli na določno mesto, recimo na Sarajevo, temu stopi tisti hip neodoljivo pred oko vitki lik Trebevičev nad mestom in z njim združene podobe Sarajevskega polja z vreli Bosne pod temnim Igmanom v ozadju, ki mi kličejo v spomin našo južno in zapadno ljubljansko stran z Vrhniko, Močilnikom in celo ono temno rajdo na jugu Ljubljanskega barja... Naše Kamniške planine nad severno Ljubljano pa so tak karakteristikon naše mestne osebnosti, da bi jih lahko po vsej pravici imenovali tudi Ljubljanske planine. Ne Triglav in kar je pod

njim potegnjeno proti središču, nego Kamniške nad Ljubljano so veliko znamenje našega centra, da, naše Slovenije. In kar najvišje cenim, je neka krasna simetrija, ki jo vidim z ljubljanske strani na njih, ona posebna zaokroženost, v kateri bije svoj — ritem. Široko Kamniško sedlo jih deli v dvoje skoro enakih hemisfer in vsaka poluta pošilja v ljubljansko-cerkljansko polje svoj pramen... Zapadna poluta ima po videzu namreč, ki je odločilen za pokrajinsko podobo in njen ritem, svojo široko Kočno z vitkim sosedom — stožcem Grintovca, prav tako ima vzhodna svojo inačico v široki Planjavi in aristokratski podobi sosedne Ojstrice. Skoro vzporedno pa tečeta na eni strani od Grintovške skupine predgorje Krvavca s Kalškim grebenom, s Košuto, Mokrico in prelepo razgledno Kompotelo, od Ojstriške pa divji Konj z Veliko planino s svojo krasno Njivico, pravo kraško ograjeno gredo vrhu gore, ki je poglavje zase... S tema stranskima gorskima pramenoma, s tem svojim s planinskimi kočami ovenčanim predgorjem tvorijo Kamniške planine, krasno podkev, odprto v Ljubljansko polje, v objemu obeh stranic pa počiva vsa v gozdno zelenje pogreznjena, naš biser — Kamniška Bistrica...

Zato bi bilo čisto prirodno, da bi se osredotočil iz Ljubljane glavni turistični promet v te planine, ne le za domačine, nego tudi za tujce. Saj če pride tujec v Ljubljano in vidi to grandiozno stavbo tam v ozadju, je naravno, da si zaželi približati se ji še bliže k nogam, pa mu zaduši to, dejal bi skoro neposredno in prirodno pojavivšo se željo sam naš reklamni tamtam, ki kriči na vse glas samo: Gorenjska — Bled — Triglav in kvečjemu še Rogaška Slatina in morda še — Pohorje. Direktni avtobus, »Putnik«, brzovlak itd. Samo za Kamniške planine in za najlepše in najbližje, kar imamo pred nosom, pred vrati Ljubljane, na robu našega Ljubljanskega polja, v osrčju teh planin — za *Kamniško Bistrico* ne! Ako pa pretehtamo to, kar nam podaja Kamniška Bistrica, ta najnižji in najlepši gorski kotel v osrčju slovenske zemlje pod Kamniškim sedlom, zaostaja za njo marsikaj, za kar delamo — športu na ljubo — reklamo z največjim pompom. Radi delikatnosti zadeve ne imenujem nobenega dotičnih krajev, da ne bo hrupa in krika iz razumljivega — ljubosumja... Kar pa je glavno pri Kamniški Bistrici (vsaj zame raz čustveno stališče) *čisto naša je!* In vse, kar je okoli nje! Niti po enem robu, niti po enem vrhu ne teče ona zoprna meja, ki nas skoro vsepovsod spominja na brezmejno krivico, ki jo trpi mali slovenski narod, oni narod, ki je zaradi zloglasnega diktata sorazmeroma na vsem svetu največ svoje zemlje — še danes svoje — izgubil, to se pravi, da ni združena v eni in isti slovanski državi! Pod Kamniškimi planinami, sredi njih si daleč od zapadne meje, in če si v Kamniški Bistrici, v tem divnem gorskem kotlu neposredno pod Skuto in Brano, si čisto sredi svoje zemlje, pogreznjene v zelenje pristno slovenskih gozdov, ki so glavni kras naše zemlje.

Ne vidiš iz nje več na obzorju ugrabljenega Snežnika, pravega kraljevega brata našega Triglava, ki mu tudi leze po temenu — tujec...

Edino opravičilo nekega določenega zapostavljenja Kamniške Bistrice je, da do zdaj ni bilo do nje ceste, da ni še nobenega pravega hotela z električno raz-

Ustanovljeno leta 1852

Krovec, stavbni, galanterijski
in okrasni klepar, instalater
vodovodov in centralne kur-
jave, naprave strelovodov,
kopališke in klosetne naprave

TEODOR

KORN

(preje Henrik Korn)

LJUBLJANA, POLJANSKA CESTA 8

svetljava itd., pa saj tega nima niti Aljažev dom, ki tudi leži tako rekoč v ravnini pod Triglavom... Na Volajskem jezeru, 1970 m v Karnskih Alpah, dosti manj znanih, pa jo imajo in še marsikje drugje dosti višje... Mi pa govorimo mogočno v svojih poročilih o »sijajnem« dviganju — tujskega prometa (z vsemi mogočimi »zaslužnimi« imeni seveda) — pa nimamo niti ene asfaltirane ceste itd. Pa pustimo to! O tem drugič na drugem mestu, saj sem že parkrat dvignil, prihajajoč iz tujine, v tem oziru svoj skromni, še vedno neuslišani glas... Toda lani so izročili prometu lepo, belo, široko avtomobilsko cesto v našo Bistrico tiho in skromno, in vendar je bilo to za naše razmere nekaj velikega — brez šale! Važnejše za dvig tujskega prometa Ljubljane in vse Slovenije, nego marsikaka bolj ali manj nepotrebna kočica v planinah! Oni v Avstriji so otvorili lani svojo Glocknerstrasse, mi pa cesto v — Kamniško Bistrico, in to je tudi nekaj. Celo to smo posneli po oni, da smejo vozila samo ob določenih urah voziti v eno smer, da se sprečuje na cesti srečanje vozil — tako je namreč tudi urejen promet na oni veliki cesti. Prav tako! Samo treba je toliko prometa, da bo ta uredba popolnoma opravičena, kar je le želeli. Pametna pa je že zdaj!

Če se spomnim na svoja mlada leta! Izlet v Kamniško Bistrico, to je bil v oni dobi izlet, ne celodnevni, nego poldrugodnevni s — prenočevanjem. Kdor ga je napravil v enem dnevu, ta je bil že skoro — junak. Pa saj je bilo treba hoditi peš prav do kamniškega kolodvora — tedaj še ni bilo »spodnje pešpoti« — nego samo *ena* slaba vozna pot, »čez kobil« in dalje visoko nad Bistrico še čez več — »kobil«. Dolgo je še ostala prva »kobil«, toda nastala je pod to vozno potjo krasna izprehodna steza pod Galerijami¹ in potem dalje ob levem gozdnatem bregu nad Bistrico, toda dolgo ni bilo ne voza, ne avtobusa niti do Stahovice, pač pa je bila lepa steza onstran Bistrice ob mekinjskih travnikih, lepa steza, ki smo jo uporabljali do Stahovice, po vozovih in avtih pa nikdo ni povpraševal... In vendar je bilo tako lepo! 3 do 4 ure smo krevsali, to se pravi, do Stahovice smo se izprehajali, krevsanje se je pričelo od zloglasne Kobile naprej. Danes so vse »kobile« izginile, s kolesom se popelješ iz Kamnika v dobri uri tja, kamor je trajal svoj čas celodnevni, oziroma poldrugodnevni izlet iz Ljubljane. Danes je to popoldanski kolesarski izlet iz Ljubljane in nazaj, in še komoden! Ako pa imaš »novac« in se poslužiš avta, si lahko sam izračunaš, kolikokrat na dan si lahko danes v Bistrici in nazaj. Zdaj ni nobenega izgovora več. Bistrica je danes *tako rekoč del Ljubljane* in ne smelo bi biti tujca, ki bi je ne poznal, kakor ga ni, ki bi bil v Postojni, pa ne bi obiskal njene jame. Toda na nas je, da ga nanjo opozorimo, da mu damo direktno vozilo na razpolago, na vseh oglih bi moralo stati: Kamniška Bistrica — ljubljanska Bistrica — v ljubljanskih planinah!!

Ne bom hvalil ali celo hvalisal naše domače robe, naj se razpišejo o naši Bistrici — tujci, toda eno vem, kaj bi bilo, če bi Bistrica ne bila pri nas, ampak kje

¹ Te Galerije so žrtvovali zdaj novi cesti, kakor tudi del izprehodne steze, a nam ni treba biti žal za nje. V nadomestilo pa so onstran ob desnem bregu Bistrice popravili, deloma nadelali novo tako stezo, ki je še bližja strugi in privede direktno v Predoseljsko sotesko.

Trgovcu in obrtniku zadosten kredit

Tema dvema je danes kredit potreben bolj kakor kdaj prej

S sklepom občinskega sveta ljubljanskega z dne 17. novembra leta 1908. ustanovljeni zavod ima namen podpirati z dovoljevanjem kreditov potrebne in kredita vredne osebe in tvrdke, zlasti pa tiste, ki se pečajo s trgovino in obrtjo

Lastna denarna sredstva so znašala 31. decembra l. 1932.

Din 2,801.332·84

varnostni zaklad Din 1,406.628·60

rezervni zaklad Din 995.976·18

Za vso Jugoslavijo:

**Kreditno društvo
Mestne hranilnice
ljubljanske
v Ljubljani**

Mestna hranilnica ljubljska

ima že

Din 122.000.000.—

novih vlog, ki jih
izplačuje brez
vsake omejitve.

Za vse vloge jamči
mestna občina
ljubljska

drugje! Svetovnoznana bi bila, in to celo v specifično alpski deželi, kjer je gorskih krasot na kupe. Predvsem bi bilo več hotelov, resničnih hotelov z vsem komfortom, zlasti še višje gori tam blizu Žagane peči v podaljšku Bistriške doline, v onem grandioznem kotlu pod Skuto. Mi imamo sicer nekoliko razširjeno in olepšano, a za Kamniško Bistrico še vedno dosti preskromno koč, ki jo imenujemo »Planinski dom« — radi lepšega pa — hotel. Celo »depandanso« so ji prizidali! Neka bude! Saj še ta ni vedno polna! Tujcu, ki pride le na hitrico pogledat v Kamniško Bistrico — in tega je vredna — za enkrat zadostuje; drugi — resnični hoteli — bodo ob primerno povečanem prometu nastali tako rekoč sami po sebi.

Pa kaj nam podaja Bistrica? Rekel sem že, da je gorskih kant in kotlov drugje na kupe, toda do njih moraš po neštetih serpentinah nad 1000 m visoko, Bistrica pa je tako rekoč v eni črti — v višini 590 m — to je v Bistrici morda edinstveno, kakor nikjer drugje, in vendar je v osrčju velegora nad 2500 m visokih. Toda ta veličastni gorski kotel — to ni vse — tudi izvir Bistrice, kadar vsi studenci zavrejo — v zimi in spomladi — in se v slapovih vsipajo v kotlo, ki je malo jezero, je edinstven. Poznam razne take izvire: Radobolje v Hercegovini in Bosansko Krupo, Omlo pri Dubrovniku, da, tudi Močilnik in Veliko Retje — toda noben od teh nima tega razkošnega velegor-

skega značaja, kakor naša Bistrica; in vsa vrela tvorijo cel vodni cirkus, ob veliki vodi namreč. Tu bo treba predvsem napraviti ob robu vsega območja teh vrelcev varno in udobno stezo, sicer so jo že napravili, toda zelo skromno, ob veliki vodi je velik del te steze pod vodo, treba jo bo izvesti višje, morda tudi nekaj stopnjic, da ne bo treba telovaditi preko mahu po v kotlu nagromadenih skalnatih bolvanih, izpod katerih vro na videz samostojni studenci. — Pomisliti moramo, da drugje vodi skoro do vsakega vrelca pot, tu bi bila odveč, toda vsaj ob skrajnem robu bo treba napraviti stezo.

Kak km dalje doli zaide Kamniška Bistrica iz svoje grapaste in prodnate, bele struge v krasno sotesko, v naš slavno, a vendar širšemu svetu še premalo znani Predoselj. Par minut vstran od avtomobilske ceste! Seveda ne moreš tja z avtom, nego po mali stezici prideš najprvo do naravnega mostu, potem pa doli v sotesko, kakršne ne vidiš vsak dan; kaj takega vidiš le še v dolini Mostnice pod Tošcem na bohinjski strani, ki je tudi poglavje, neodkrito poglavje zase. Teh tesni v Bohinju pa ne moreš tako hitro doseči, zlasti ne z motornim vozilom. A kdor ne žrtvuje tu v Kamniški Bistrici niti tistih 10 minut hoje od avta v predoseljsko sotesko, temu ni pomagati, tak kot turist tudi ne pride v poštev, pač pa za tujski promet, ki ne živi od občudovanja prirodnih lepote, nego od tega, kar takle tujski prometnik zapravi — in ta vrsta zapravi največ — Bog jo živi! (čeprav jo jaz za svojo osebo — na uho povedano — zaničujem). Ne rečem, takih tesni ni v izobilju niti pri nas, pa tudi drugje ne. Toda, če pomislim, kam te vlačijo drugje po raznih »Klammih« in »Wasserfallih«, se moram čuditi, da mi tako malo storimo za take tesni, kakor je Predoselj ali Mostnica. Poglejmo n. pr. v Zell am See! Tam ti polovijo po vseh gostilnah in kavarnah turiste, ki prihajajo bogve od kod in s kakih visokih planin, in jih le pregovore, da napravijo s prijetno družbo vsak dan tudi kak tak manjši izlet, tako mimogrede za — oddih; zdaj v eno, zdaj v drugo dolino k raznim takim soteskam, ki se z našimi komaj morejo meriti in čeprav jih imajo tam na kupe. Ne rečem: »Krimmler Aachenfälle« vsekakor nimamo. To je nekaj tako veličastnega in mogočnega, da je vredno, da si jih ogledaš. Toda z vsem drugim, kamor te še peljejo — vsekako za zmerno ceno — se lahko kosata naš Predoselj in naša Kamniška Bistrica. Pa je vendar za one male znamenitosti, ki ti jih tam nudijo ti prijetni izleti, hvale na pretege! In prav gotovo bi bil tudi nam vsak tujec hvaležen, ako bi ga dosti bolj upravičeno spravili tako mimogrede do Kamniške Bistrice, do Predoslja itd., ko je danes tako rekoč pred vrati Ljubljane. Na tesni Mostnice pa si niti misliti ne upam, samo pravim si, kaj bi bilo z njimi, če ne bi bile na »zadovoljnem« Kranjskem... Toda jaz dém: tudi zadovoljni Kranjec se zgane, kadar je skrajni čas. In skrajni čas je tu. Ne le za Kamniško Bistrico, nego tudi za vso Slovenijo. Otvorili ste nam Kamniško Bistrico, dajte nam še asfaltiranih cest, elektrifikacijo železnic, in Kamniška Bistrica se bo potem sama dvignila v svetovno znamenitost. Predvsem pa jo — gojimo za enkrat vsaj mi in opozarjajmo na njo vsaj tiste tujce, ki se izgubijo na potu v svet slučajno — menda tako po pomoti — tudi v Ljubljano...

MESTNA OBČINA – IN HRANILNICA LJUBLJANSKA

DR. VLADIMIR MURKO

Medsebojno razmerje samoupravnih hranilnic do njihovih ustanoviteljev, t. j. samoupravnih teles različne stopnje, je urejeno v različnih državah zelo neenotno. Krivdo za različnost hranilnične zakonodaje nosijo deloma različen zgodovinski razvoj hranilnic, deloma pa razna mnenja, ki se uveljavljajo v gospodarstvu.

Tudi v okviru naše kraljevine je razmerje med hranilnicami in njihovimi ustanovitelji — samoupravnimi telesi, urejeno v različnih krajih zelo različno, zlasti tudi vprašanje *vpliva*, ki naj ga ima na vodstvo hranilnice *občinska* ali *banska uprava*. Tudi v zgodovini Mestne hranilnice ljubljanske opazamo, da se je medsebojno razmerje mestne občine in hranilnice menjalo, in sicer v smeri k osamosvojitvi Mestne hranilnice. To tendenco opazamo tudi v drugih državah.

Po prvotnih pravilih z dne 15. decembra 1888 (§ 26.) je »vodil upravo Mestne hranilnice občinski svet deželnega mesta ljubljanskega, potem od istega voljeni upravni odbor in ravnateljstvo«. Enako je bilo besedilo § 27. drugih hranilničnih pravil, katera je odobrila Kranjska deželna vlada 1. aprila 1908, dočim določajo veljavna pravila, odobrena od kralj. banske uprave dravske banovine z dne 12. marca 1934 v § 13.: »Upravni odbor vodi upravo Mestne hranilnice«.

Materialno je bila ločena imovina Mestne hranilnice ljubljanske po prvotnih pravilih, ki so določala v § 3.: »Ta (hranilnična) zaklada upravlja se popolnoma ločena od mestnega premoženja ter se vodijo o njej tudi posebne knjige«. Današnja pravila gredo (§ 3.) še malo dalje, ko določajo: »Poslovanje hranilnice se vrši popolnoma ločeno od mestne uprave in mestnega premoženja ter se vodijo o njem posebne knjige«.

Določbe o ločenosti občinske in hranilnične imovine so važne tudi zato, ker ne bi smel noben občinski upnik seči za zadovoljitev svoje terjatve na imovino Mestne hranilnice; ta določba hoče torej po-

večati zaupanje v zavod, ki ni mestno podjetje, temveč samostojen denarni zavod.

Kljub temu ima Mestna občina ljubljanska velik *vpliv na upravo* hranilnice, kar je utemeljeno predvsem v poroštvu, ki ga je prevzela Mestna občina ljubljanska za obveznosti hranilnice. Mestna občina si torej mora zagotoviti potreben vpliv na upravo in nadzorstvo nad zavodom, da se obvaruje morebitne škode iz prevzetega jamstva. Po § 2. pravil je namreč Mestna občina ljubljanska »prevzela splošno poroštvo za hranilnico in jamči torej z vsem svojim premoženjem in z davčno močjo za vse obveznosti hranilnice, zlasti pa za vse hranilne vloge in njihovo obrestovanje po hranilničnih pravilih, za obveznosti reeskompta, kredita in lombarda pri Narodni banki, oziroma pri drugih denarnih zavodih do končane likvidacije v primeru prestanka hranilnice.«

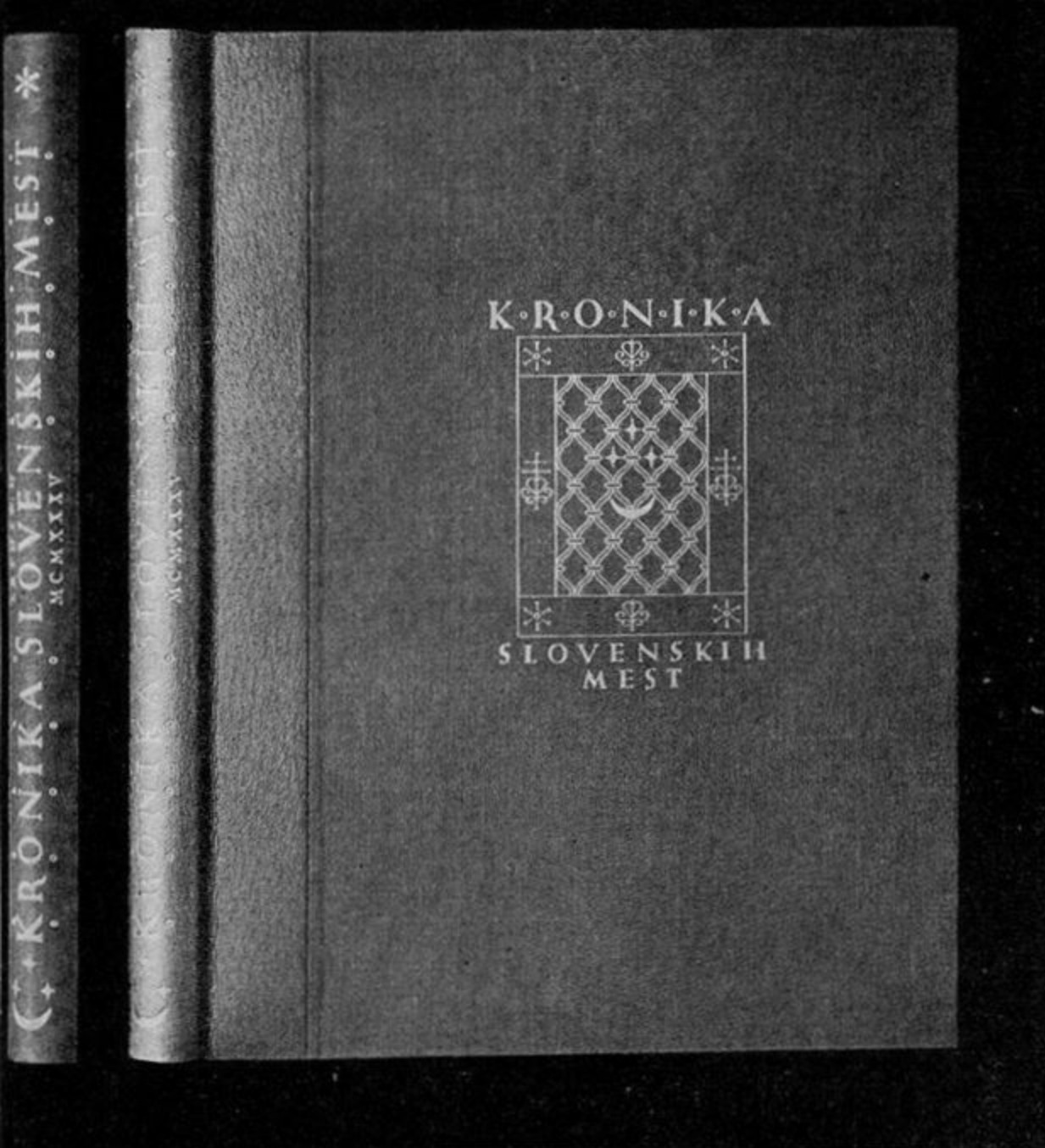
Vpliv na upravo hranilnice si je zagotovila Mestna občina ljubljanska predvsem na ta način, da *voli občinski svet* 20članski hranilnični upravni odbor za 3 leta. Od teh 20 odbornikov mora najmanj polovica, t. j. 10, pripadati občinski upravi. Tako je torej zagotovljena vez med občinsko upravo in hranilnično

Umetni led

se dobi v (iz pitne vode)

mestni klavnici

na licu mesta po Din 3'— kos
(kg 12'50)

izvirne platnice za »Kroniko slovenskih mest«

izvirne platnice za »Kroniko slovenskih mest«

Za Kroniko — izvirne platnice

Malo je dandanes bralcev, ki bi ne bili obenem tudi ljubitelji lepe knjige. Še manj pa naj bi bilo tistih, ki bi si za Kroniko ne preskrbeli lepih, originalnih platnic!

Platnice za Kroniko so poceni!

Cena za platno stane Din 30.—. Polusnje pa stane Din 40.—. To so cene za platnice, ako Vam jih pošljemo, da sami daste vezati Kroniko. — Če pa pošljete Kroniko nam, da jo pri nas tudi vežemo, tedaj doplačate za vezavo še Din 15.—

Vzemite torej dopisnico

ter takoj naročite izvirne platnice za Kroniko. Saj je ta naša revija trajne vrednosti in po svoji opremi in vsebini zasluži, da ji kupite primerno in trpežno obleko

upravo. Pri večini jugoslovanskih hranilnicah izven Slovenije in Dalmacije gre vpliv občine celo tako daleč, da je vsakokratni župan obenem predsednik hranilnice.

Med ostale *naloge občinske uprave* spada (po § 11. pravil):

2. Imenovanje in nameščanje pragmatičnih hranilničnih *nameščencev* (na predlog upravnega odbora, (t. j. hranilničnega), sprejemanje in spreminjanje službene pragmatike za hranilnične nameščence, pokojninskega pravilnika in poslovnika ter reševanje pritožb hranilniških nameščencev proti odločbam upravnega odbora;

3. pregledovanje in potrjevanje vsakoletnega računskega *zaključka* ter podeljevanje razrešnic hranilničnemu upravnemu odboru in ravnateljstvu;

4. sklepanje o predlogih glede porabe poslovnega *dobička*;

5. *odločanje* o vseh zadevah, ki mu jih upravni odbor predloži v pretres in sklepanje;

6. sprejemanje in spreminjanje *pravil* in odločanje o prenehanju hranilnice;

7. v primeru prenehanja hranilnice odločanje o porabi *rezervnih zakladov*, odnosno o pokrivanju primanjkljaja;

8. *odobravanje sklepov* Mestne hranilnice, za katere je potrebno odobrenje nadzorstvene oblasti (izvzemši nekatere posebne točke).

Razen tega ima občinska uprava odn. župan vsak čas pravico odrediti pregled knjig, listin, blagajne in hranilničnega imetja po posebnih delegatih-strokovnjakih.

S temi določbami so interesi Mestne občine kot porokinje varovani v zadostni meri, da ne bi nastopila za občino škoda iz naslova jamstva.

Mnenja o *gospodarski važnosti* Mestne hranilnice ljubljanske za Mestno občino so se tudi v zgodovini menjala. Dočim so navajala prva pravila (§ 1.) kot edini namen hranilnice, da nudi »vsakemu, posebno pa manje premožnim ljudem, priliko, kako nalagati prihranjeni denar«, določa isti § 1. veljavnih pravil, da je nadaljnji namen hranilnice »z uporabo hranilnih vlog za posojila pod kolikor mogoče ugodnimi pogoji pospeševati vzdrževanje, izboljšanje in pomnožitev zemljiške in hišne posesti ter pospeševati trgovino, obrt in industrijo, kakor tudi občinsko in združno gospodarstvo«, končno pa tudi »z razpoložljivim čistim poslovnim prebitkom snovati in podpirati občekoristne, dobrodelne in kulturne naprave.«

Ta vzvišeni cilj je bil v prvotnih pravilih omenjen le pri določbah o razdelitvi razpoložljivega čistega dobička, katerega polovica naj bi se (§ 5.) porabila v občekoristne in blagotvorne namene mesta ljubljanskega, ki morajo odgovarjati vedno predvsem interesom nepremožnih udeležencev zavoda.

Kako lepo govori o teh vzvišenih ciljih Mestne hranilnice ljubljanske pok. Anton Trstenjak (op. v svoji knjigi Mestna hranilnica ljubljanska 1889—1909, Ljubljana 1909, str. 8): »Odgoj mladine, književne težnje, človekoljubnost, narodna obramba... vse to je naša skrb... Najrevnejši slovenski ulagatelj bode smel biti ponosen, da je neposredno prinašal dar v blaginjo domovine in naroda slovenskega... Siromak bode užival dobrote človekoljubja, a meščan *davko*—

plačevalec bode nosil manj bremena,¹ saj bode tudi njemu hranilnica lajšala to breme, ustanavljajoč ob svojih troških raznovrstne občinske naprave.»

Že danes imajo ljubljanski davkoplačevalci korist od svoje hranilnice, ki je pred kratkim na eni strani znižala obrestno mero za posojila zasebnikom, na drugi strani pa tudi za posojila Mestni občini, ki ne bi nikjer prejela posojila po tako nizki obrestni meri in prihrani torej letno na obrestih znatne zneske, kar olajšuje občini, da svoj proračun uravnovesi.

Razen tega pa je odkazovati (§ 4. pravil) iz upravnega dobička Mestne hranilnice: 20 % mestni občini ljubljanski za občekoristne, dobrodelne in kulturne namene... Čim pa narase hranilnični rezervni zaklad na 10 % vseh hranilnih vlog in dokler to razmerje traja, je $\frac{3}{4}$ letnega čistega dobička porabiti v občekoristne, dobrodelne in kulturne namene, a to le s pritrdilom nadzorstvene oblasti. Pri tem se je zlasti ozirati na potrebe malih vlagateljev. »Dokler so trajale in trajajo na denarnem trgu abnormalne razmere, četudi se opaža znatno izboljšanje, hranilnica še ni mogla in ne more odvajati nikakih zneskov za občekoristne namene. Tako je upravni odbor Mestne hranilnice ljubljanske sklenil pred sedanjo krizo, da

¹ Po naših približnih računih je prihranila Mestna hranilnica mestni občini ljubljanski v zadnjih letih na obrestni diferenci vsaj 10 milijonov dinarjev. Glej naš članek Pomen Mestne hranilnice ljubljanske za gospodarski procvit Ljubljane. Kronika slovenskih mest, I. II., št. 2., str. 149.

Lekarna »Pri angelu«

Dr. G. PICCOLI

LJUBLJANA

Tyrševa cesta 6

Nasproti nebotičnika

Telefon števil. 28-35

Najmoderneje urejena lekarna. Velika zaloga tuzemskih in inozemskih specialitet. / Oddajajo se zdravila na recepte za vse bolniške blagajne. / Izdeluje malinovec najboljše kakovosti (na malo in na veliko). Vedno v zalogi: najfinejše sveže norveško ribje olje.

Naročila točno po povzetju

Ako potrebujete

tiskovine, kataloge, ilustracije, prospekte in se ne morete odločiti, v kakšni tehniki naj se izdelajo, se blagovolite obrniti na

Jugoslovansko tiskarno

V LJUBLJANI

Brzojavni naslov: JUGOTISKARNA LJUBLJANA

Umetniški grafični zavod v katerem so zastopane vse moderne grafične panoge. — Vsa grafična dela se izvršujejo lepo, solidno in po zmerni ceni

BAKROTISK, OFFSET- IN LITOGRAFSKI TISK
K L I Š A R N A
TISKARNA ZA KNJIGO- IN UMETNIŠKI TISK

postavi za 5 milijonov dinarjev novo mestno zaveščišče. Izvedbo tega načrta je prekržala kriza. Vendar smemo upati, da bo tudi Mestna občina ljubljanska kmalu v tem srečnem položaju, o katerem je v tako lepih besedah sanjal Trstenjak, in da bo občina res dobila od Mestne hranilnice razne občinske naprave, ki bodo služile vsem in obči koristi; prav tako pa naj bi bile deležne podpor Mestne hranilnice ljubljanske tudi različne naše kulturne, znanstvene, socialne in zdravstvene ustanove, ki uživajo v drugih državah vsestransko podporo hranilnic. V drugih državah se ponašajo občine s krasnimi nasadi, muzeji, bolnišnicami, šolami, štipendijami in drugimi javnimi napravami, katere so ustanovile ali zgradile hranilnice. Tudi na našem ozemlju najdemo take primere, ko je hranilnica (pred vojno Kranjska hranilnica, po vojni Mestna hranilnica v Radovljici mestno kopališče, novi mestni dom) poklonila mestu občekoristne naprave in zavode ali je vsaj prispevala k stroškom take naprave.

Sicer pa je določal že avstrijski hranilniški regulativ iz l. 1844. (§ 12.), da se sme del čistega hranilničnega dobička porabiti za »dobrodelne in občekoristne krajevne namene«, pruski hranilniški vzorni statut (Mustersatzung) iz l. 1932. pa določa celo, da se odreja čisti hranilnični dobiček »porokujoči korporaciji (Gewährsverband) za uporabo za izključno občekoristne ali dobrodelne namene, ne spadajoče med njene zakonite naloge.« Ne more biti torej pomisleka proti temu, da se del čistega dobička Mestne hranilnice ljubljanske porabi za občekoristne na-

Benko Josip

tovarna mesnih izdelkov

I. jugoslovanska proizvodnja baconov-eksporne živine, telet, svinj in mesa v Murški Soboti – podjetje proizvaja vse vrste mesnih izdelkov in je glede obsega in konstrukcije eno najznamenitejših svoje stroke. – Priporoča šunke à la Praha in razne specialne mesne rolade. Cene so zmerne in konkurenčne. Ima tudi še prodajalni v Mariboru in Gornji Radgoni

mene. Razen tega sme (§ 6. njenih pravil) hranilnično ravnateljstvo na račun režijskih stroškov dovoljevati tudi tekoče redne podpore v dobrodelne in kulturne namene ter v občekoristne namene v okviru po upravnem odboru odobrene vsote. Prebitek, ki bi se pokazal ob morebitni likvidaciji hranilnice, se mora po odločbi občinske uprave (§ 54.) porabiti za občekoristne namene.

Zelo važno je tudi vprašanje, ali sme hranilnica posojati denar tudi lastni občini-ustanoviteljici. To vprašanje je rešeno v vseh srednjeevropskih državah (o češkoslovaški bomo še govorili), v pozitivnem smislu, četudi so se zakonodajalci zavedali nevarnosti, ki bi nastala tedaj, ko bi si občina izposodila večino hranilničnih vlog. Zato poznajo skoro vse hranilniške zakonodaje omejitve in določajo najvišji odstotek hranilniških vlog, ki se sme porabiti za posojila lastni občini ali občinam sploh. Navadno znaša ta odstotek eno četrtno vlog (Nemčija, Prusija, Avstrija). Res je na češkoslovaškem po hranilniškem zakonu iz l. 1920. hranilnicam prepovedano dajati posojila lastnim občinam, ampak prepoved se da obiti s tem, da posodita hranilnici dveh zainteresiranih mest denar občini druge hranilnice; razen tega pa imajo samouprave na razpolago kot ceneni kreditni vir mogočno Deželno banko, ki je izdala in izdaja komunalne obveznice v milijardnih zneskih.

Da je pri nas brez posojil hranilnic vsako investicijsko delovanje samouprav zelo otežkočeno, sledi že iz tega, da se je s posojili hranilnic samo v Sloveniji zgradilo 398 šol, 11 cerkva in župnišč, 25 elektrarn, 19 bolnic, 14 ubožnic in hiralnic, 83 vodovodov, 32 gasilskih domov, 60 občinskih uradnih poslopij itd.

skupaj 1521 javnih naprav. (Natančnejši podatki v Koledarju Mestne hranilnice ljubljanske odn. Zveze jugoslovanskih hranilnic za l. 1937., str. 26/27.) Zato bodo naše samouprave vedno potrebovale kot svoj kreditni vir lastne ali pa tudi tuje hranilnice prav tako, kakor bo država potrebovala pri nas in drugod kot kreditni vir svojo Poštno hranilnico ali Državno hipotekarno banko. Nihče pa ne bo ugovarjal predpisu, da smejo naše hranilnice posojati svojim občinam in drugim občinam recimo največ 25 % vlog, in sicer tudi dolgoročno, ker kratkoročni krediti občinam in drugim samoupravam ne prinašajo zaželenih koristi. Skoro vse javne naprave in ustanove Mestne občine ljubljanske so bile zgrajene s posojili Mestne hranilnice ljubljanske in je veliko vprašanje, ali bi bila Mestna občina dobila potrebna posojila za te naprave in ali bi jih bila dobila po tako nizki obrestni meri.

S tem v zvezi naj še omenim akcijo za mobilizacijo Mestne hranilnice ljubljanske. Znano je, da je iznašal dolg Mestne občine ljubljanske pred krizo l. 1931. nekaj manj kakor 25 % vseh vlog. Ker pa so ta posojila imela večinoma daljši odplačilni rok in se niso vedno v redu odplačevala, je ta dolg naraščal. Da bi se zvišala likvidnost Mestne hranilnice, so že prejšnje občinske uprave poskušale dobiti drugod večje posojilo za odplačilo mestnega dolga Mestni hranilnici, ki naj bi zmanjšalo ta dolg, obenem pa vrnilo hranilnici potrebno likvidnost. Agilnemu prizadevanju sedanje hranilnične in občinske uprave, zlasti pa župana g. dr. Adlešiča se je posrečilo dobiti od Državne hipotekarne banke posojilo v znesku 30 milijonov za odplačilo mestnega dolga pri Mestni hranilnici. S tem v zvezi je razpisala Mestna občina še obligacijsko posojilo, katerega so vpisali 37 milijonov, izdali pa le prvotno dovoljenih 20 milijonov. Uspeh tega posojila je bil obenem najlepši dokaz zaupanja, ki ga uživa Mestna občina ljubljanska, obenem pa se je tudi dokazalo, kako brez podlage so kritike onih, ki so trdili, da je občinsko jamstvo za hranilnico le na papirju. Saj je Mestna občina odplačala s temi posojili 50 milijonov svojega dolga Mestni hranilnici, torej neprimerno več kakor bi bila dolžna odplačati v mislu prvotnih zadolžnic. S tem je Mestna občina, ne da bi prevzela nase večje breme, pripomogla po svojih močeh k zopetni vzpostavitvi likvidnosti Mestne hranilnice ljubljanske. Njen vzgled je našel posnemalca — v mestnih občinah v Mariboru in Celju, ki sta odn. bosta izvedli mobilizacijo svojih mestnih hranilnic na podoben način. Pričakovati je, da se bo tudi drugim hranilnicam posrečila mobilizacija, kar bo velike važnosti za celokupno denarstvo. Ko bodo ljudje videli, da izplačujejo denarni zavodi stare vloge v vedno večjem obsegu, dočim so nove vloge itak vedno razpoložljive, se mora vrniti prejšnje zaupanje v vse naše denarne zavode, kar se že kaže v velikem prilivu novih vlog ne le pri Mestni hranilnici ljubljanski, temveč tudi pri nekaterih drugih denarnih zavodih.

Iz navedenih podatkov sledi dovolj jasno, kolike važnosti je razmerje med Mestno občino ljubljansko ter Mestno hranilnico ljubljansko, obenem pa se podaja tudi zaključek, kolike važnosti je uspešno delovanje vsake hranilnice ne le za zasebno, temveč zlasti za samoupravno gospodarstvo.

V LJUBLJANI, OKTOBRA 1937 / ŠTEVILKA 3 / LETNIK IV

SLOVENSKA POKRAJINA — OGLEDALO NARODOVE DUŠE

DR. JOSIP CIRIL OBLAK

Francoski kritik Taine pravi: Če hočeš prav spoznati pesnika, oglej si njegov rodni kraj, pokrajino, v kateri je živel in ustvarjal. K temu pristavljam: če hočeš spoznati pravi značaj, izkratka: dušo naroda, vživi se v njegovo pokrajino!

Slovenija v svoji celoti, po svojem bistvu in značaju je en sam velik planinski raj. In slovenski narod je po svojem bistvu — niti Prekmurci niso izvzeti — in po ogromni večini — da se tako izrazim — izrazit hribovski narod.

Ni se ti treba ravno vzpenjati na nebotični vrh našega Triglava, da vidiš to in spoznaš, treba ti je stopiti samo na ljubljanski grad, nad samo Ljubljano, o kateri pravi tako ljubeznivo naš prijatelj Wendel, da prihaja njeno ime od »ljubljenca« — das Liebchen. Prav bi bil storil Cankar, da je zapisal ne le o Vrhniku: Vrhnika — prečudni kraj, nego tudi: Slovenija, prečudni kraj in prečudni narod!

Bela Ljubljana! Ta biser med evropskimi mesti, s svojim poljem, ki je našlo v Otonu Župančiču svojega pesnika, kakor je našel Triglav svojega v Francetu Prešernu! Ta Ljubljana je predestinirana, da postane kot izrazito alpinsko mesto središče turističnega pokreta v Sloveniji. Saj je ona križišče onih dveh prog, od katerih ena vodi v domovino Prešerna — »k podobi raja« — slavnemu Bledu.

Včasih se mi zdi, kakor da ta zemlja nima svoje — linije. Zdi se mi, da je bil nebeški Oče, ko je ustvarjal to zemljo, tudi sam prav posebno čudne volje, da je pozabil na ono, kar imenujemo tako linijo; prav za prav: slovenska zemlja ni bila ustvarjena — se mi zdi — naenkrat. Ko je hotel pokazati vso silo svojega resnobnega veličanstva, ki grozi in sodi, je zakipel pod njim v nebeške višave Triglav z vsemi svojimi v grozotnosti form tekmujočimi, enakovrednimi mu sosedi in vazali. V tiho resnem božjem pokoju je pregrnil to zemljo do pod najvišjih vrhov s temno zeleno preprogo gozdov, z vso njihovo mistiko, tako edinstveno lepih, kakor da jih je pridržal le njej ter ji vtisnil njen in svoj — pečat. Ko pa je bil najbolj židane volje in je hotel pokazati tudi vso neskončno dobroto svojega srca, so se zasmehljali pod njegovim božjim tronom rajde pristno slovenskih vinorodnih brd in goric in udaril je s tem slovenski

zemlji svoj drugi pečat, tej zemlji — brez linije, a vendar božji.

Toliko se govori in čita o veliki harmoniji te zemlje. Tudi jaz sem se razpisal in razpel o njej, pa se mi včasih zdi, da po krivici in da je v tej zemlji neka velika disharmonija, ki jo sicer v prirodi kot človeško iznajdbo tajimo in da je prav po tej tako zvani disharmoniji tako veličastveno lepa... Disharmonija v pokrajini, raztrganost duše — velika slovenska pesem! Ali ne tiči v tem nekaj kakor notranje nasprotje? Ne, le na videz! Človek in njegovo življenje je en sam velik niz nasprotij. In čim več jih združuje človek v sebi, tem bogatejše je njegovo življenje. Naša zemlja je bogata in z njo tudi negospodski narod, ki je živel in moral živeti v vednih nasprotjih s samim seboj.

Slovenija menda ni bila nikdar enotno zaokrožena celota. Ona sestoji tako rekoč iz več celot, pa še te z najrazličnejšimi niansami, geografskimi, mislim pa tudi — in last not least — etnografskimi, ki jih družijo ena miselnost, ena poteza bolje in najbolje — lirika.

Zase celota je Štajer. Pa še v tem je Celjska kotlina celota zase, kakor je Maribor s svojim Pohorjem in Kozjakom zopet heterogeni svet zase. Kakor so Slovenske gorice s Prekmurjem zopet svoja celota in kakor ima tudi slovenski Korotan svoj Rož in svojo Podjuno in svojo Ziljo, vsak del s svojo svojsko značilno potezo, prav tako ima Kranjska svojo Dolenjsko in Gorenjsko z morda še večjo medsebojno razliko po vsem svojem značaju, da ne prezrem Primorja, Krasa, Trsta, Gorice in Vipavske doline, pa zopet gori v Alpah Tolminsko. Sami pisani mozaiki — vse skupaj pa en sam mali ali veliki planinski paradiž. Kajti vsa ta razkosana Slovenija pri vsej svoji raznolikosti je vendarle v celoti *ena sama gorska pokrajina v objemu Dinarsko-alpskega sestava*. Slovenci so v bistvu z dolinskimi Prekmurci vred, da se tako izrazim, vseskozi hribovski, toda *zelo diferenciran narod*. Kakor je diferencirano zunanje lice njegove zemlje.

Jugoslovanska Slovenija, to je: Slovenija, kolikor je v jugoslovanski državi, je neusmiljeno okrnjena na severu in zapadu in je danes v svojem gorenjem delu stisnjena v dve dolini: V dolino alpske Save s svojo vzporedno — kolikor se o vzporednosti v tem primeru sploh more govoriti — stransko, ako je dovoljena tudi ta označba, istoznačajno dolino manjše sestre Savinje prav do njunih izvirkov ter v dolino srednje Drave, presekane po avstrijsko-koroško-jugoslovanski meji, takoj za Spodnjo dravograjsko

Ustanovljeno leta 1852

Krovec, stavbni, galanterijski
in okrasni klepar, instalater
vodovodov in centralne kur-
jave, naprave strelovodov,
kopališke in klosetne naprave

TEODOR KORN

(preje Henrik Korn)

LJUBLJANA, POLJANSKA CESTA 8

sotesko. Obe veliki dolini, Savska in Dravska, se razširita in razlijeta, stopajoč iz gorskega sveta v bolj ali manj široko in valovito ravan med vinske gorice, prav kakor Rena na svojem teku iz planinskega sveta in toliko drugih sličnih alpskih rek. Toda Dravska in Savska dolina sta si po vsem svojem bistvu povsem različni, po svojem pokrajinskem značaju, ki je utemeljen deloma tudi po različnem geološkem sestavu, pa tudi bistvu. Zato je Pohorsko-kozjaški svet svojevrstnega sestava v območju Drave popolnoma svet zase, kakor je ostala pretežno alpska Slovenija v območju reke Save in Savinje zopet svet zase.

Kakor Sava pod Ljubljano, tako se mora tudi Savinja pod Celjem pregristi skozi razmeroma ozko sotesko do Zidanega mostu, kjer so tako zvana mala vrata Evrope. Tam se združita, da pohitita skupno še skozi široko spodnjo Savsko dolino med zadnjimi odrastki Dolenjskega in Štajerskega sredogorja doli v hrvatske planjave, dokler ne izginejo zadnji sledovi alpskega sveta... Samo nanešeni savsko gorski prod spominja še nanj.

To je menda edina simetrija te čudežne raznolike in razkosane, razmeroma majhne planinske pokrajine: Savska in Savinjska dolina; pa še ti dve imata, da se tako izrazim, vsaka svojo — linijo. Tudi alpska, a čisto svoja pa je izven jugoslovanskih mej ležeča dolina Soče z Gorico in svojimi brdi, katerih sonce in vedrina je že — rekel bi — legendarna. »Sončna Gorica« je tako združena s svojim soncem, kakor »bela Ljubljana« s svojo belino, da sta ta dva atributa postala že del lastnega imena, ki bi moral stati tudi v geografskih kartah in leksikonih...

Dvoje izrazito alpskih mest imamo Slovenci: Ljubljano v Ljubljanski, in Celje v Celjski dolini. Dvoje večjih alpskih mest na našem slovenskem ozemlju pa je ostalo izven mej gori na severu: Celovec in Beljak. Tudi Gorica leži na robu Alp, pa ima že toli južno obeležje z vsem svojim ozračjem, da ni več tipično alpsko mesto; pač pa sta to Tolmin in še bolj Bovec.

Vsa Slovenija z vsemi svojimi velegorami, ki jih je v jugoslovanski državi malo, izven njenih mej pa celo gorsko kraljestvo, je vendarle tudi z vsemi svojimi sredogorji in griči *en sam velik planinski raj*.

Krasen kontrast je prehod slovensko-visokogorskega sveta v svet vinorodnih bregov. Zato so južne Tirole tako lepe: tako rekoč v podnožju snežnikov zelenijo trte. A tak kontrast kriči. V Sloveniji pa se temni gozdovi planinskega sveta tako rekoč prelivajo v svet svetlih vinskih gorice: so — kakor barve božje lestvice-mavrice — žive, a vendar mirne in prehajajo druga v drugo. Ta kontrast ne kriči.

Tu je prav edinstvena lepota slovenske domovine. Poezija slovenske zemlje ni toli visoko gori v gorskih grebenih, ki so poseben del alpske Slovenije in so svet zase, nego tam, kjer prehaja planinski svet s svojimi božanskimi gozdovi v vinske gorice, kjer se spaja gozd z vinsko trto.

In vendar glejte! Včasih se mi zdi, da ta božanska zemlja nima svoje — linije. Tudi svojega pravega središča nima. Posebno zdaj, ko je Ljubljana, ta tako zvani centrum slovenske zemlje, postalo obmejno mesto. Pa, ali je imela ta zemlja sploh kdaj svoje središče? Zdi se mi, da ne. Niti geografskega, niti duševnega. Saj se je selilo to središče razmeroma nemale slovenske kulture tako rekoč iz kraja v kraj, iz ene pokrajine v drugo. In kdor pozna slovensko kulturno, literarno in politično zgodovino, mu je to znano. In vendar je cvetela in živela po svoje in — pela! Tako raztrgana se mi zdi ta zemlja. Le pogledimo! Ljubljanska kotlina bi še imela svoj geografski centrum v Ljubljanskem polju in v Ljubljani.

Kakor dve velikanski armadi si stojita nasproti: na eni strani Karavanke in Savinjske planine in na drugi strani Julijske Alpe s svojim predgorjem, ki sega tako rekoč v mesto samo. Ločeni sta po tisti rajsko lepi dolini naše pesniške reke Save, ki se širi in oži gori proti metropoli gorenjski in ki jo je imenoval znameniti angleški pisatelj in turist najlepšo dolino na svetu.

Umetni led

se dobi v

(iz pitne
vode)

mestni klavnici

na licu mesta po din 3' — kos

(kg 12'50)

Toda že Ljubljana leži ob stiku dveh tako rekoč nasprotujočih se sestavov. V *Ljubljanski kotlini se križata dinarski in alpski sestav*. Pa to je končno geološki problem, ki me kot prirodnega esteta zanima le v toliko, v kolikor vidim, da velja tudi za tako zvano »mrtvo prirodo«: tam, kjer se križajo plemena, je najzanimivejši in najlepši rod, ki ima tudi gotove duševne prednosti.

Predaleč sem zašel ob misli, da se je rodila lepa Ljubljanska kotlina, da, vsa Slovenija iz ljubezenskega objema dveh gorskih smeri, da je dete Dinarskega in Alpskega gorovja, ki trčita skupaj v kotu tik pod Triglavom ter si podajata roke preko Ljubljanske kotline. Prav naša Ljubljana leži na pol v Dinari, na pol v Alpah: v alpsko Savo, severno od mesta, ki leži v gorenjem delu na njenemrodu, se nedaleč od nje izteka Ljubljanica — prava dinarska hči. Zato je menda Ljubljanska kotlina tako lepa, da je videl v njej slavni Anglež lepoto, kakršne baje v Evropi ni.

Kaj je »najlepše«, o tem je težko, skoraj abotno govoriti; za svojo osebo ne bi sledil s tako apodiktičnimi izjavami niti Angležu... Poznam in priznam samo eno resnico, da je samo ena pokrajina najlepša na svetu, to je domači kraj, pa naj leži vrh gora ali sredi brezmejne ravnine, in da je priroda povsod lepa in zanimiva. Prizor sončnega vzhoda in zahoda je povsod brezmejno lep, nevihta v gorah in ravninah enako veličastna za vsakogar, kdor ima oko in čut za to. —

Pa se ti kar sredi Ljubljane tako rekoč pred očmi družijo sediment bivšega jezera Ljubljanskega barja z aluvialnim prodrom pristno alpskega ljubljanskega polja prav tako, kakor se družijo temni gozd z otožno svojo melodijo z vriskajočo svetlo slovensko vinsko gorico: Kakor odsev razdvojene duše vedno pevajočega Slovenca, ki vriska in joče obenem, prav kakor njegova priroda, onega Slovenca, ki so mu kosali in trgali njegovo zemljo gori na severu, jugu in zapadu. *On je vedno pel in bo pel*, pa naj bo njegova domovina mala ali velika, pel vedno le o belih stezah, ravnih cestah, rdečih nageljnih in zelenem rožmarinu. V tem je Slovenec tudi najpristnejši Slovan, čigar duša je tako navezana na prirodo in njene pojave, tako vsa predana njej in njenim elementarnim silam. Tak je Slovenec, prav tak kakor je njegova zemlja vsa pisana in sanjava, a dobra in zdrava. Morda je v tem njegova rešitev. Kdaj bi bil že z zemlje izginil ob takih razmerah sleherni drug narod!

Ali poznate še morda tako mal narod, ki je tisoč let tlačanil in deloma še tlačani tujim elementom, pa še živi, živi življenje danes že enakovredno z drugimi velikimi narodi sveta, ki ima svojo — čujte! — literaturo in celo znanstveno!

Slovenci imajo najzanimivejši košček *Evrope* na prelomu dveh gorskih smeri — ob križanju gorskih sistemov. Edini alpski narod med Slovani, ki je prodrl najdalje in najgloblje prav v Centralne Alpe (ime na — Tuma!). Odtod so nas porinili v Savsko in Dravsko dolino — v morda najbolj nesrečno geografsko lego.

Vsi viharji tega sveta so šli preko slovenske zemlje, viharji gredo po cestah — cesta je bila naše prokletstvo — in vse ceste vodijo preko te zemlje, ki so jo pustošili Vandali, Huni, Gotje, Romani in Germani, končno Turki, poleg elementarnih potresov. Čudim se samo, da sploh še eksistira. Vsi so šli preko nje, vihar jih je podil preko nje in divjal je preko nje tudi velik del svetovne vojne. Vsi so jo hoteli imeti in jo še hočejo imeti. Toda vse je prešlo. Le Slovenci so še ostali, oni mali lirski sanjavi narod, ki vkljub bojnim viharjem, ki jih je preživel, skoro ne pozna bojne pesmi...

In tudi slovenski junak Črtomir postane končno mehak in sanjav, kakor je ves narod Črtomirov: izpreobrne se, in njegova zgodba da sujeta oni krasni slovenski pesnitvi Prešernovi. Konča se s krstom pri Savici v enem najlepših predelov slovenske zemlje.

Narod pa, ki je postavil toliko belih cerkvic na svetlih gričih in gozdnatih obronkih svojih gora — je velik pesnik, nič manjši kot oni, ki je uvedel Ave-marijo in večerno zvonjenje...

SPOMIN NA MOJE GIMNAZIJSKE PROFESORJE

D R. F. G O S T L

Vsakomur je drag spomin na šolska leta in na može, ki so kot učitelji in vzgojitelji več ali manj vplivali na duševni razvitek učencev. Še v poznih letih se pri slučajnih sestankih najraje pogovarjamo o šolski dobi in o svojih učiteljih, katerim hranimo hvaležen spomin. Moje profesorje na ljubljanski gimnaziji 1875/6

KREDITNI ZAVOD ZA TRGOVINO IN INDUSTRIJO

LJUBLJANA, PREŠERNOVA ULICA ŠTEV. 50 (v lastnem poslopiu)

Obrestovanje vlog, nakup in prodaja vsakovrstnih vrednostnih papirjev, deviz in valut, borzna naročila, predujmi in krediti vsake vrste, eskompt in inkasomenic ter nakazila v tu- in inozemstvo, safedepoziti itd.

Brzjavni naslov: Kredit Ljubljana

Telefon 3781, 3782, 3783, 3784, 3785

Peterson International Banking Code

Ako potrebujete

tiskovine, kataloge,
ilustracije, prospekte
In se ne morete odločiti, v
kakšni tehniki naj se izdelajo,
se blagovolite obrniti na

Jugoslovansko tiskarno

V LJUBLJANI

Brzjavni naslov:
JUGOTISKARNA LJUBLJANA

Umetniški grafični zavod
v katerem so zastopane vse
moderne grafične
panoge. — Vsa grafična
dela se izvršujejo lepo,
solidno in po zmerni ceni

BAKROTISK, OFFSET- IN
LITOGRAFSKI TISK
K L I Š A R N A
TISKARNA ZA KNJIGO-
IN UMETNIŠKI TISK

do 1882/3 krije že vse črna zemlja — vendar upam, da bo marsikoga zanimala ta črtica o njih, saj so bili mnogi od njih dolgoletni člani tega učnega zavoda ter vzgojevalci velikega števila učencev, od katerih so še mnogi pri življenju, saj so z večine bivali dolgo dobo v Ljubljani, mnogi so bili zaslužni delavci na slovstvenem ali kulturnem polju — zvesti sinovi svojega naroda — nekateri pa so bili drugorodni, Nemci, saj je bila ljubljanska gimnazija takrat nemški učni zavod, ki je le polagoma pridobival slovensko lice. Tudi teh se spominjamo, akoravno so nekateri bivali le prehodno med Slovenci, katerim so bili nekateri prijazni in pravični, drugi pa iz narodnostnih vzrokov sovražni. Umevno, da se omejujem le na svoje profesorje, torej tudi ne omenjam mnogih, četudi za naš narod zaslužnih mož, ker niso bili pridržani našim razredom. Umevno tudi, da o nekaterih razpravljam obširneje, druge le omenjam na kratko, kakor so ravno bili za nas bolj ali manj pomembni.

Najzvestejši nam je bil Maks Pleteršnik. Od prvega do osmega razreda nas je spremljal in poučeval večinoma latinščino ali grščino, včasih tudi slovenščino ali nemščino, tudi po dvojce teh predmetov. — Bil je tudi z večine naš razrednik. Ako ga imenuje dr. H. Tuma v svoji avtobiografiji »poosebljeno puščobo«, ima v toliko prav, da je bil Pleteršnik vedno resen, malobeseden, strogo stvaren ter pri pouku ni izgubljal niti ene nepotrebne besede. — Cenili smo ga kot učenjaka in ko smo v zadnjem letniku Stritarjevega »Zvona«, ki je imel med nami mnogo naročnikov, čitali njegov zgodovinski roman »Zadnji dnevi prvega triumvirata«, tudi kot pisatelja. Znano nam je bilo,

da je že tedaj zbiral gradivo za slovensko-nemški slovar, svoje znamenito poznejše veliko delo. — Ko smo slavili 40letnico mature (sešli smo se tedaj prvič po tolikih letih), nam je s svoje smrtne postelje poslal prisrčne pozdrave.

Gramatikalni pouk in »preparacije« iz slovnice in slovarja za vsako uro je dalo mnogo duhomornega dela, filološko prevajanje je zatemnilo krepkost latinskega in lepoto grškega jezika, zato nam ju ni priljubilo. A v 7. in 8. razredu smo za latinščino dobili prof. Valentina Kermavnerja in njegove ure smo se vedno veselili. Bil je res izreden užitek, kako nam je razlagal Cicerona in Horaca ter prevajal v dovršeni obliki zlasti Horacove ode. Sedaj smo spoznali moč in krasoto latinščine, a tudi občudovali govornika in pesnika. Priučili smo se res pri njem ogromno in le obžalovali, da nam on ni tolmačil Homera. — Že takrat je kazal prve znake duševnega obolenja in trpel na halucinacijah. Vedno in povsod je slišal zabavljice in žaljivke o svoji osebi ter zato pogosto zrojil nad nami na način, katerega ne bi trpeli od nobenega drugega, a njemu tega nismo zamerili — jasen dokaz, kolik ugled si je pridobil pri nas; očaral nas je s svojim krasnim porekom tako, da smo pretrpeli tudi besede in dejanja, ki so bila posledica bolezni, česar takrat seveda nismo vedeli. — Nekaj let pozneje pa je bolezen dobila obliko, da so ga morali internirati v blaznici.

V 6. razredu nas je v latinščini poučeval Friderik Žakelj, poštena, skromna slovenska duša, ki nas je seznanil z raznimi svojstvi latinskega jezika zlasti v sintaksi.

(Dalje prihodnjič.)

Lekarna »Pri angelu«

Dr. G. PICCOLI

LJUBLJANA

Tyrševa cesta 6
Nasproti nebotičniku
Telefon šte. 28-35

Najmoderneje urejena lekarna. Velika zaloga tuzemskih in inozemskih specialitet. / Oddajajo se zdravila na recepte za vse bolniške blagajne. / Izdeluje malinovec najboljše kakovosti (na 1 in na veliko). Vedno v zalogi: najfinejše sveže norveško ribje olje.

Naročila točno, po povzetju

SPOMIN NA MOJE GIMNAZIJSKE PROFESORJE

D R. F. G Ö S T L

(Konec.)

Že prej, v 4. razredu, pa je poleg nemščine poučeval latinščino dr. Ahn, Nemec iz Porenja, dobrodušen poštenjak. — V peti bi se morala, po običaju, združiti oba vzporedna razreda, ker pa so tedaj prišli še dijaki iz Kranja, kjer je bila takrat le nižja gimnazija — bi razred štel približno 90 dijakov, kar je bilo očitno preveč in treba ga je bilo deliti. Preden pa se je to storilo — birokracija je vedno počasna in zamudna — smo bili kake 3 tedne skupaj in smo za ta čas imeli prof. Mateja Voduška za grščino in slovenščino. Bil je skrajna dobričina, ki ni znal vzdržati nikake discipline. Med poukom je vladal največji nemir in šunder, da nisi čul svoje besede. Ako je bilo le prehud, je rekel »lepo vas prosim, ne klepetajte kakor ženske na frančiškanskem mostu« (varianta češkega pregovora o praškem mostu), kar pa ni dosti zaleгло.

Slovenščino je poučeval v nekaterih nižjih in večini višjih razredov prof. Jos. Marn. Čitali smo »Babico« Božene Nemcove (ki se mi je nad vse omilila) ter »Kraljedvorski rokopis« — o čigar pristnosti je bil uverjen, dasi so se že takrat pojavljali mnogi glasovi proti temu. Z največjo natančnostjo nam je razlagal slovensko slovstveno zgodovino. O mnogih pesnikih, ki so danes povsem pozabljeni in ki so bili zvečine duhovniki, smo morali vedeti točne datume, kdaj in kje se je rodil, kdaj je novo mašo pel, kje je kaplanoval in župnikoval, kdaj umrl; in tako tudi primerne podatke o posvetnjakih. Naša takrat še mala in skromna literatura nam je morala biti dobro znana. Marnov »Jezičnik« je podajal Slovencem vsako leto sad njegovih truda polnih raziskovanj. — Da je Marn visoko cenil Koseskega ter nam izčrpno razlagal njegove z vsemi mogočimi bajeslovnimi in zgodovinskimi imeni natrpne slavospeve, je umevno, četudi je njegova slava močno otemnevala; vendar tudi Prešernu ni bil nasproten in zlasti njegov »Krst pri Savici« je visoko cenil; tudi Gorčiča, čigar poezije so tedaj izšle in smo jih imeli prav vsi, je iskreno pohvalil in bolelo ga je, da je pesnik prvotno pripisoval njemu Mahničovo zlohotno kritiko — kar se razlaga iz tega, da je bil Marn res marljiv sotrudnik »Slovenca«. — V 8. razredu nas je Marn mučil z glagolico in staroslovenščino.

Prof. Marnu moramo tudi priznati, da je budil zanimanje za Slovanstvo. Podajal nam je kratke preglede jezikoslovcev, literarnih zgodovinarjev in najznamenitejših pesnikov raznih slovanskih rodov ter v nemal za učenje slovanskih jezikov. — Vsekako je storil mnogo več nego mu je nalagal učni načrt.

Zelo prijetno in uspešno je bilo v nemških učnih urah pri prof. Antonu Heinrichu. Bil je med Slovenci na slabem glasu kot velik germanofil in sovražnik Slovencev, a resnici na ljubo moram izjaviti, da ni nikdar izrekel niti najmanjše žaljive ali sovražne besede do slovenskega naroda. Da je poveličeval Nemce, kdo mu bi, kot nemškemu šlezijcu, to zameril? Bil je z nami dijaki prijazen, nobenemu ni storil niti najmanjše krivice. Čitali smo pri njem drame Shakespeareove (seveda v nemškem prevodu), Lessinga, Goetheja, Schillerja, z razdeljenimi vlogami, kar je zdramilo v nas ljubezen do klasikov in zanimanje za gledališče. — Za slovenske dijake je bil tudi velezaslužen, ker je poučeval stenografijo. Kot stenograf je dobil mnogoteri slovenski dijak juris pri dunajskih advokatih dobro plačano službo, kar mu je omogočilo študij. — Slovenski filozofi pa so bili iskani kot vzgojitelji. — Tako so se revni dijaki — poleg skromne Knafljeve štipendije — udobno preživljali.

Prof. Heinrich je tudi poučeval zgodovino in bil zlasti za reformacijo temeljito poučen, kakor prof. Šuklje za francosko revolucijo. Šuklje je bil naš učitelj zemljepisja v 1. razredu, potem je, vrnivši se iz pregnanstva v tujini, bil naš učitelj za zgodovino in domoznanstvo v 8. razredu. — Imeli smo ga jako radi, bil je sicer zelo natančen, a tudi pravičen in dijakom zelo naklonjen; nikdar jih ni »lovil« za kak slab red.

Pozneje, kot deželni glavar, je kot moj šef večkrat poudarjal: »vi ste bili moj učenec«. Ko smo slavili 40letnico mature, mi je bila poverjena naloga, da ga pismeno povabim. Zelo prijazno se je zahvalil in obljubil svojo udeležbo. Bil je v naši družbi izredno vesel in dobrovoljen ter imel nagovor, v katerem se je z ljubeznijo spominjal našega razreda; saj je tudi pismeno zatrdil, ko sem mu čestital k 80letnici: »vašega razreda ne pozabim, če bi živel tudi še 20 let.« — Ne smem trditi, da smo bili tako vzorni, da bi zaslužili tako priznanje; a bili smo poštene in nad vse kolegialni. K 50letnici mature zaradi bolezni ni mogel priti, kar je pismeno zelo obžaloval. Ko sem mu poslal svojo ob tej priliki zloženo kroniko našega šolanja s spomini na profesorje, se je prav srčno zahvalil, ker ga je razveselila in zanimala.

Umetni led

se dobi v

(iz pitne
vode)

mestni klavnici

na licu mesta po din 3'— kos
(kg 12'50)

Drugi profesor zgodovine in nemščine je bil dr. *Adamek*, Nemec, veselega značaja, dobrovoljen in prizanesljiv; umrl je menda kot ravnatelj gimnazije v Beljaku. Zadnje dni sem čital v »*Tagespost*« notico, da je v Gradcu slavil zgodovinar *Adamek* 85letnico. Je li identičen z našim bivšim profesorjem, mi ni znano.

Ako smo ljubili in spoštovali te profesorje, bilo je vse drugačno naše razmerje do suplenta *Golloba*, kateremu so poverili pouk zgodovine v 7. razredu. Vajeni lepega predavanja drugih zgodovinarjev, nam že ni ugajalo, da je le nerazločno momljal iz knjige, in hitro smo uganili, da v svoji stroki ni posebno dobro podkovan. Bil pa je izredno strog ter je rad delil »dvojke«, po našem uverjenju povsem nezaslužene. Zato smo se domenili, da priredimo proti njemu demonstracijo ob koncu semestra. Pričeli smo »štampfati« (čepetati in z nogama ob tla udarjati). Ves prepaden je tekel k ravnatelju ter se z njim vrnil. Ravnatelj *Jakob Smolej*, po priimku svoje domačije *Pratkar* imenovan, vedno godrnjav in strog gospod, je izrazil svoje ogorčenje ter vprašal našega »primusa«, kaj je povod temu nečuvenemu dejanju. Ta mu odgovori: »ker učitelj sam nič ne zna, a za vsako malenkost dvojko dá«. Ta odgovor bi sicer gotovo ne ostal brez strogega ukora, sedaj pa je večji pregrešek zatemnil manjšega.

Ravnatelj je izrazil grajo ter zagrozil, da bo konferenca sklepala o kazni. — Nato se je odstranil v spremstvu suplenta. Komaj pa se je ta vrnil, prične se »štampfanje« s še večjo silo. Vnovič pohiti po rav-

natelja, ki je bil sedaj skrajno razjarjen. Naznanil je, da dobimo vsi slab red v vedenju, ter zahteval, naj javimo glavne krivce. Ugovarjali smo, da smo vsi enako krivi, tudi ko je nekatere klical v svojo sobo in izpraševal, ni dobil drugega odgovora. Zato je pozneje pozval suplenta, naj označi one, katere smatra za voditelje demonstracije, in ta jih je res na slepo srečo javil 5, ki so bili čez opoldne zaprti. Uspeh pa je bil dosežen, suplent je izginil iz gimnazije.

Dvojke je tudi rad delil prof. *Vinko Borštnar*, ki je poučeval fiziko v višjih razredih. Vendar proti njemu nismo demonstrirali, dasi nikakor ni bil priljubljen niti pri nas niti pri drugih. Prizadevali smo si, da zadostimo njegovim zahtevam.

Vendar fizika in kemija pri njem in pri prof. *Wurnerju* kljub zanimivim eksperimentom ni privabljala ali navdušila. Dober uspeh je pač najbolj odvisen od dobrega predavanja, kar pa smo pri obeh pogrešali.

Od naravoslovcev je poučeval v 1. razredu *Ivan Tušek*, prezgodaj umrli slov. pisatelj botanik, — pouk je bil v slovenskem jeziku, kot prvi štadij »slovenizacije« gimnazije. — Mož je imel to čudno svojstvo, da je v postransko klop posadil vse Kamničane. Imeli so privilegij, da se glasno razgovarjajo, uganjajo vse možne falotije, a na kako nenadno vprašanje so morali prav in točno odgovoriti, sicer jim je pretila dvojka. — V 5. razredu je imel naravoslovni pouk starina *Konschegg*. — V mladih letih je bil Slovenec in urednik nekega radikalnega celjskega lista, potem pa se je ponemčuril. Hotel je biti dovtipen, a v starih knjigah so bili vsi njegovi stereotipni dovtipi zabeleženi in dobro smo vedeli, kdaj pridejo na vrsto. — Poučeval je tudi kmetijstvo kot prosti predmet. Do božiča je razlagal gnoj, potem pa do konca semestra kazal na tabli, kako se drevesa cepijo. Malo četico svojih slušalcev je popeljal na majniški izlet: na ogled klavnice in potem v gostilno na Zeleni hrib. Tu je naročil kvarglje, one male smrdljive sirčke po krajcarju, ter bahato pripomnil: »kvarglje plačam jaz — kruh in kar kdo zapije, pa mora vsak zase plačati«.

Matematiko s fiziko in kemijo je razlagal prof. *M. Wurner*, zelo nervozen mož, eksperimentirati mu je moral šolski sluga, stari *Francelj*, pri matematičnih in geometričnih rešitvah pa kontrolirati neki součenec, pravi matematični ženij, ki si pa žal ni tega predmeta izvolil, temveč pravoslovje, in prof. *Borštnar*, ki je bil strog in je rad dajal dvojke; matematiko tudi dr. *Nejedly*, druga starina med profesorji — tudi original

KREDITNI ZAVOD ZA TRGOVINO IN INDUSTRIJO

LJUBLJANA, PREŠERNOVA ULICA ŠTEV. 50 (v lastnem poslopiju)

Obrestovanje vlog, nakup in prodaja vsakovrstnih vrednostnih papirjev, deviz in valut, borzna naročila, predujmi in krediti vsake vrste, eskompt in inkasomenic ter nakazila v tu- in inozemstvo, safedepozit itd.

Brzjavni naslov: Kredit Ljubljana

Telefon 3781, 3782, 3783, 3784, 3785

Peterson International Banking Code

svoje vrste. Učil je v zadnjih dveh letih tudi filozofične predmete. Kljub temu je prav nelogično zahteval, ako je kdo njegovo uro opustil (»šprical« je bil tehnični izraz) z izgovorom, da je bil bolan — da mora to vnaprej povedati, sicer ne opraviči zamude. — Naš ugovor »kako pa more vnaprej vedeti, da bo bolan?« ni nič hasnil. — Dr. Nejedly je bil v vsem mestu znana čudaška figura. Palico z obema rokama krčevito držeč pred prsi, se je z vedno grimazečim obrazom priklanjal znancem na desno in levo. — Prof. Wurnerja pa je zadela usoda, da je nekaj let za našim absolviranjem bil oddan v umobolnico.

Naravoslovje je učil tudi prof. dr. *Gartenauer*, Nemec, ki pa je bil prav priljubljen.

Omeniti moram še veroučitelje. V spodnjih, t. zv. »slovenskih« razredih je poučeval prof. *Marn*, zelo natančno in obširno razlagajoč, saj so bile slov. učne knjige, zlasti Schuster-Lesarjeve biblične zgodbe, prav siromašne. V višjih je bil veroučitelj dr. *Gogala*. Ta je recitiral od prve do zadnje besede, brez najmanjše lastne razlage, na pamet suhoparno in težko umljivo Wapplerjevo knjigo, zahteval isto dobesedno od nas; potem je spraševal posamezne lekcije, potem »partije«, to je skupino lekcij in slednjič »čez vse« — vso v semestru vzeto tvarino. — Vsakdo je bil izprašan v teh treh skupinah, pri dveh večjih so se najprej javili prostovoljci, za njimi pa so prišli na vrsto v abecednem redu vsi še ostali. — Učenje verouka je bilo v tej obliki marsikomu res prava muka; jaz sem pridno zmagoval. Enkrat je moji materi rekel: »Vidi se, da sin obvlada s pridom in razumom tvarino ter jo prav dobro zna, ako bi odgovarjal hitreje, ne toliko premišljeno, bi mu dal izvrstno, tako pa se mora zadovoljiti s pohvalno.« Preveč ponosen sem bil, rekel sem materi: »Ako profesor ceni znanje le, če se oddrdra, ne pa ako se razume, mi ni nič za izvrstno«, in ostal sem pri starem.

Zadnje leto smo izgubili prof. *Gogala*, ki je postal semeniški vodja. Višjegimnazijci smo mu priredili v slovo podoknico in baklado. Cenili smo ga kljub njegovi pretirani skrbi za priučenje Wapplerja. — Veroučitelju nižje gimnazije pa je bila običajna vsakoletna čestitka h godu v slovesni obleki. — Tako so takrat uživali duhovniki pri učencih posebno odliko.

Na mesto dr. *Gogala* je prišel dr. *Svetina*. Bil je na glasu kot dober fizik in matematik, a kot katehet se ni posebno izkazal. Kar je bilo učenja prej preveč, ga je bilo sedaj premalo. Cerkevne zgodovine — predmeta tega tečaja, smo se bore malo učili.

Omeniti mi je še realčnega prof. *Globočnika* za risanje kot prostovoljni predmet. Prvi dve leti sem se ga moral na očetovo povelje udeleževati, dasi žal nisem imel za to ne nagnjenja ne roke. Bil je grozovit pedant. Ako je kdo med uro ošpičil svinčnik in ako je kdo pozabil radirko, je moral za kazen stati ob steni, magari vse dve uri pouka. In včasih je bila velika vrsta teh kaznjencev.

Ako vprašam, kdo od profesorjev je imel največ vpliva name, moram reči, da edino *Marn* in *Heinrich*, kar se tiče vpliva za poznejše življenje. Zgodovinarji morda nekoliko, ker me je stroka najbolj zanimala in veselila; prof. *Kermavner*, ker mi je razodel lepoto latinskega jezika in njegovih klasikov; v ostalem pa od vseh drugih ni bilo dosti trajnega dobička. Nobeden pa ni dosegel vpliva, ki ga je imel *Ivan Tomšič*

Lekarna »Pri angelu«

Dr. G. PICCOLI

LJUBLJANA

Tyrševa cesta 6

Nasproti nebotičniku

Telefon števil. 28-35

Najmoderneje urejena lekarna. Velika zaloga tuzemskih in inozemskih specialitet. / Oddajajo se zdravila na recepte za vse bolniške blagajne. / Izdeluje malinovec najboljše kakovosti (na malo in na veliko). Vedno v zalogi: najfinejše sveže norveško ribje olje.

Naročila točno, po povzetju

v mladih letih ljudskošolskega pouka. — Morda je temu kriva tudi prepogosta menjava učiteljev.

Razvidi se iz naštetega (par suplentov sem celo izpustil), kako so bili, izvzemši prof. *Pleteršnika*, večinoma le po eno ali dve leti naši učitelji; da so veroučitelji in prof. *Marn* tudi za slovenščino tvorili izjemo, je umevno. — Kljub temu ohranim vsem in vsakemu posebej hvaležen spomin.

PROF. ALOJZIJ TAVČAR

D R. F. G Ő S T L

Dodatno k opisu svojih gimnazijskih profesorjev naj omenim še kot svojega instruktora v novembru 1937 v starosti 80 let umrlega prof. *Al. Tavčarja*.

V prvem gimnazijskem razredu sem — niti mesec po pričetku poletnega semestra — zbolel za legarjem. Bolezen se je pojavila v zelo hudi, dolgotrajni obliki in komaj nekoliko okrevanemu je nastopila recidiva. Tako sem bil skoro tri mesece bolan. Umevno, da nisem mogel nadomestiti tolike zamude v šoli, hodil sem samo hospitirat in ostal neizprašan. Da ne bi ponavljal razreda — saj sem bil v prvem semestru drugi odličnjak — (pozneje me je zlasti grščina in matematika potiskala proti sredini lokalizacije) — sem se z inštruktorjem *Tavčarjem*, takratnim sedmošolcem, pridno lotil učenja, da v počitnicah nadomestim vso zamudo in napravim izpite iz vseh predmetov. Starši in ded so se dogovorili s *Tavčarjem*, da

bo žrtvoval večji del počitnic in me učil dopoldne in popoldne po 1 do 1½ ure, ostali čas pa sem porabil za učenje, ponavljanje in naloge.

Odšel je za 14 dni domov na počitek, jaz z dedom, materjo in sestro Ano (ki je bila istodobno kot jaz bolna za vnetjem možganskih oken) na oddih v Laške toplice. — Nato se je pričelo učenje; pričetkom šolskega leta sem napravil izpite.

S Tavčarjem (ki je umevno poleg plače imel pri nas polno oskrbo) smo postali pristrčni prijatelji. Ko je ostavil Ljubljano, je z dedom in menoj pridno dopisoval. — Razen običajnih čestitk je poročal o svojem doživljanju. Ker so njegova pisma (ohranila se je obojih do 50) značilna tudi za takratne razmere slovenskega dijaštva, naj povzamem le nekaj najznamenitejših izjav, ki tudi pojasnjujejo njegov življenjski opis.

Oktobra 1877 je nastopil na Dunaju enoletno prostovoljno vojaško službo v Franc Jožefovi vojašnici. Ta je bila mogočna stavba na Ringu, dvoje velikih poslopij, zvezanih z monumentalnimi vrati, skozi katere je vodila ulica. Pred vojašnico je bil — zlasti proti Wollzeile — velik vežbališki prostor. Ko so v prvem desetletju našega veka večino vojašnic odstranili iz mesta, so podrli tudi Franc Jožefovo kasarno, njen obširni kompleks parcelirali in prodali; sedaj se dvigajo tam obila velika poslopja.

Prostovoljcev enoletnikov je bilo 42 in so jim odkazali dve veliki sobi. Pričelo se je običajno vojaško vežbanje in pozneje šola; tedaj je imel od 9. do 12. prosto ter zahajal na vseučilišče (takrat v neposredni

Ustanovljeno leta 1852

Krovec, stavbni, galanterijski in okrasni klepar, instalater vodovodov in centralne kurjave, naprave strelovodov, kopališke in klosetne naprave

TEODOR

KORN

(prej Henrik Korn)

LJUBLJANA, POLJANSKA CESTA 8

Ako potrebujete

tiskovine, kataloge, ilustracije, prospekte in se ne morete odločiti, v kakšni tehniki naj se izdelajo, se blagovolite obrniti na

Jugoslovansko tiskarno

V LJUBLJANI

Brzjavni naslov: JUGOTISKARNA LJUBLJANA

Umetniški grafični zavod v katerem so zastopane vse moderne grafične panoge. — Vsa grafična dela se izvršujejo lepo, solidno in po zmerni ceni

BAKROTISK, OFFSET- IN LITOGRAFSKI TISK
K L I Š A R N A
TISKARNA ZA KNJIGO- IN UMETNIŠKI TISK

bližini), kjer se je vpisal, da ne izgubi leta. Vojaško življenje mu ni prav nič ugajalo, posebno bridko mu je bilo, da niso niti o božiču niti o veliki noči dali kratkega odmora, kaj še dovoljenja za obisk domačije. O veliki noči je postal korporal. Na jesen je bil njegov polk dober teden v Brucku ob Litvi, velikem vežbališkem taboru, a se je nenadno moral vrniti in imel krog Dunaja velike vaje. Koncem septembra je napravil častniški izpit in bil v novembru imenovan v rezervnega poročnika pri domačem 17. polku.

Kadar se je mudil v Ljubljani na orožnih vajah, nam je bil vedno ljub gost ter bival pri dedu. — Nekoliko vojaškega ponosa je vendar ohranil. 1. decembra piše: z največjim veseljem sem čital slovenske novine zadnjih dni, kjer so bili popisi velikanskega sprejema naših vrlih domačih fantov (vrnivših se iz Bosne) na Dunaju (novi garniziji), sprejela jih je „Slovenija“ in podarila zastavi krasen venec.

Ko je dobil Knafljevo štipendijo, je udobneje šajal, dasi je vedno skromno živel. Pridno se je polotil strokovnih nauk — to tudi na domu v št. Jerneju. 18. marca 1882 mi je poročal, da je »sicer popolnoma puščavnik v znožju lepih, gozdnatih Gorjancev — predpustni čas pa vendar se trikrat oživel: obiskal sem 5. pr. m. Kersnikovo slavnost v novomeški čitalnici, 12. in 19. pr. m. pa tomboli v št. Jerneju, ki ju je priredila požarna bramba, pri drugi sem celo plesal.«

(Konec prihodnjič.)